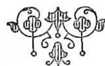
ZABAVNA KNJIŽNICA

MATICE HRVATSKE.

SVEZAK CXXII—CXXIII.

HARAMBAŠIĆ.

PJESNIČKE PRIPOVIESTI.

U ZAGREBU.
TISAK K. ALBRECHTA.
1889.

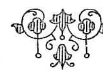
PJESNIČKE

PRIPOVIESTI.

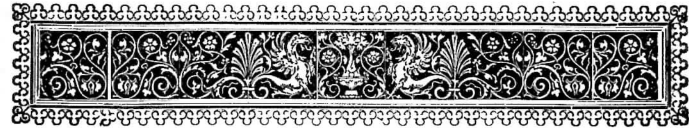

SPJEVAO

AUGUST HARAMBAŠIĆ.

U ZAGREBU.
NAKLADA „MATICE HRVATSKE“.
1889.

Osamljen od svega svieta,
Kad u svojoj sobi sjedim
Tihoj noći u samoći,
Pa sve mislim: »Mili Bože,
Ima l' većeg siromaka
Na tom svietu širokome?«
Ti me samo, mašto moja,
Iz mog težkog jada preneš,
I na jednom nije više
Toli pusto oko mene:
Moja soba polagano
Sva oživi, k meni dodju
Siedi starci, djeca mala,
Krasne mome, liepe žene,
Pa mi onda pričat stanu
Svoje puste doživljaje,
Težke muke svog života;
Jerbo samo siromaci,
Patnici i nesretnici
Ponajradje k meni idu.
A ja svoju bol pregaram,
Pa se s njimi razgovaram,
Te ih tješim, kako mogu:

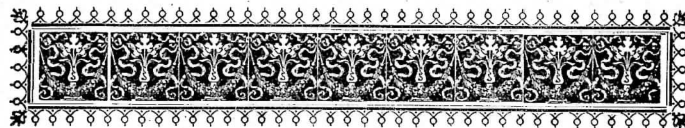
Da se uče biedu snosit,
Svakom krivcu grieh oprostit;
Oj, a oni mojim riečim
Viek se rado odazivlju,
Pa i svoje nazlobnike
Suzna oka blagosivlju.
A ja onda raznježen se
Sav u tajnu milju topim,
I da dulje čar potraje,
Polagano oči sklopim,
Pa i usnem. . . . Al i u snu
Vidim samo siromake,
Patnike i nesretnike,
Kako gorke suze liju,
Kako težku muku muče,
Vidim, da je na tom svietu
Mnogo zla, a malo dobra,
I da ljudi nisu — ljudi;
Al da ipak Bog s nebesa
Sve to vidi, sve to motri,
I da uviek pravo sudi
Griešnikom i pravednikom.
A kad rujna zora pukne,
Te se iz svog sanka trgnem,
Vidim opet: sve je tužno,
Sve je pusto oko mene.
Ali nije . . . Mašto moja,
Ti si meni ostavila
Svoju djecu, da me tješe,
Svoju djecu, a i moju, —
Moje pjesme! U njih nadjem
Sve do slovca napisano,
Što su meni moji gosti,

Moji noćni pohodnici
Pričali i povjerili,
Ili što sam u snu sniv'o.

Eto tako radjaju se
Moje pjesme, mili rode,
Pa su eto tako nikle
Baš i ove pripoviesti.
U njih nema puno sjaja,
Priproste su, jednostavne,
Al i čiste i poštene,
Kô i duša tvoga puka,
Moj hrvatski rode mili,
Moj junače mukotrpni!
Ah, i tvoje prilike su
Dosta zle i dosta tužne,
Pa ni ove pripoviesti,
Biedne kćeri sina Tvoga,
Nisu mogle raja crtat
Niti sreće pripoviedat.
Premnogo je zla na svietu . . .
Al baš zato pričajmo ga,
Baš ga zato iztičimo:
Ne bi l' ipak i griešnici
Jednom k pravoj sviesti došli,
Ne bi li se popravili,
Ne bi l' pravi ljudi bili;
Ne bi li se bogataši
Siromakom smilovali,
Te im od svog izobilja
Koju mrvu darovali;
Ne bi l' se i bezočnici
Žacnuli i priviknuli

Štovat značaj i poštenje,
Čast i krepost djevojačku;
Ne bi l' samo ljubav čista
Svim na svietu majkom bila,
Te bi onda i svi ljudi
Samo dobra braća bili! . . .

Sanjarije.

Tišina svud. Ah! divna li je noć,
U božjem miru sav se nježi kraj,
Kô vedar duh, kad tiho mu je poć
U nepoznat nebeski kraj.

Tišina svud. U noćnom mraku bajnom
Kô silan grob se mrki krije grad;
O da je tako koprenom mu tajnom
I sav mu skriti jad!
Al jad se, jao, nikad skriti ne da,
Jer za njim mora uviek suza teć,
I bilo srce hladnije od leda —
Na svoj će način odati ga već.
Ni u mom oku davno nema suze,
Presušio se moje tuge vir;
Ta sviet već davno sve mi — sve mi uze,
I sad je barem mir!
Al jedno jošter uzeti mi ne će,
Dok budnu žiću potraje mi viek,
Dok zadnji dašak duše mi snatreće
Ne prekine moj udes priek:
Ah! to je zadnje, što mi jošter osta
Da melemom mi težak blaži jad,
A to je pjesma umilna i prosta,
I to je suza, što ju lijem sad!

Ta suza mi je vrhu svega sveta,
Ta suza sva je mojoj duši moć,
Od očaja što još me čuva kleta
I zorom stvara mojih muka noć;
O nek ju samo hladan prezir zebe,
Nek pozdravlja ju ljudî smiešak tih,
Ja ne lijem ju nikad radi sebe,
Već samo — radi njih!

O ja ću pjevat . . . plakat! Suze same
Pomračuju mi duh i bistar vid,
Al ja ću pjevat . . . plakat! To je za me, —
I tog me nije stid! . . .

* * *

Tišina svud. U divnom polumraku,
Kô spavajući lav se pruža grad,
Oslonio o gòru glavu jaku,
Kô o grud dieve junak mlad; —
Tišina svud. Kô sav da sviet se spravlja,
Da ovaj čas će s težke biede mriet.
Al čuj der, čuj! Ta to se pjesma javlja:
»Ja ljubim te, kô cieli sviet!«
I u tebi se možda ljubav javlja
I s tvojim srcem sladki bije boj;
A onaj dalje pjesmu si nastavlja:
»I sav sam tvoj, i sav sam tvoj!«
U drugom spratu negdje na visini
Zaškrinulo kô bolna srca jek;
Ti čuješ jasno jek taj u tišini,
I čuješ stakla zvek.

Zaškrin'o prozor . . . pa i glave eto,
I to će možda kakav Faust još bit,
I pjevati: »O dodji, Margareto,
Na mojoj grudi snit!«
A još s daleka, kô da mu se ruga,
Još uviek ječi onaj bolni poj
Tog noćnika, tog neznanog mu druga:
»I sav sam tvoj, i sav sam tvoj!«

U drugom spratu tamo na visini,
Gdje još je bliže bliedih zviezda sjaj,
Zajeknulo je nešto u tišini,
A to je bio — uzdisaj.

Mladénac je u tihoj tamo noći
U svoj se bio zavukao kut,
I plak'o dugo, dugo u samoći
Svog srca čemer ljut.
Ta poklade su. Sav se sviet veseli,
A on je samac, vazda sam te sam,
I težki jadi na srce mu sjeli,
O svaki težak — kano grobni kam!
Spomenuo se svojih prošlih dana,
Dok još je bio zanosan i čil,
Dok još mu duša snila bogodana
Svoj raj na zemlji umiljat i mil.
Pred njime samo mala lampa tinja,
Kô da će mahom zgasnuti se nà,
A drugče pusto, puka sirotinja,
Ta dvie tri knjige — svojina mu je sva
Sirotinja! Ah, ona ljuto boli,
Al ipak mladić nije ubog tol,
On ima ono, što mu srce voli
I što mu blaži bol.

Sirotinja! Al ona mu je draga,
Rad nje mu ne će zdvojan pasti klik:
On ima blago vrhu svega blaga,
I on je — presretnik!
Pred njim na stolu leži slika mala,
S nje ne će oka svrnut ni za hip,
Ta to je slika njeg'vog ideala,
I on ju motri kao božji kip!
I čudne misli glavom mu se roje,
I propadaju sve u jedan tren,
On motri sreću prošastnosti svoje
I raj svoj izgubljen,
I glasno misli:
»Ah! i ja sam mog'o
U svom životu divnu sreću steć;
A sad sam samac, shrvan, iznemog'o,
I sve je zalud već;
A ljubio sam tvoje oko plavo
Još više nego cielog neba svod,
I štov'o sam te, štov'o, obožav'o
Još više nego cieli ljudski rod!
I što bijaše otac mi i mati
I bez tebe sav pusti život moj:
Milijun put sam ja ga htio dati
Za jedan pogled tvoj!
Oj ljubio sam! Ne, tuj rieči nema,
Da kažu žarku moga srca strast,
Za tu su ljubav ljudska usta niema,
Da ociene joj vlast!
Na zemlji nikad, odkad sviet taj stoji,
Te ljubavi još nije bilo, ne!
A sad su mrtvi osjećaji moji,
I sad je prošlo sve!

Na svietu za me sreće bilo nije,
Na svietu vazda prokletnik sam živ:
Al, jao meni, samu priznat mi je,
Da sâm sam tomu kriv!« . . .
I zaplak'o je, zaplak'o je ljuto,
U ruke krijuć bliedi obraz svoj;
Al sjetna pjesma prenula ga u to:
»I sav sam tvoj, i sav sam tvoj!«
Otvorio je prozor, pa je mirno
U noćni dolje pogledao mrak,
I gledao je nebo neprozirno
I udisao svježi noćni zrak:
Na okno plamno pritisn'o je čelo,
Da tako hladi žarkih misli roj,
A još se čulo sjetno, neveselo:
»I sav sam tvoj, i sav sam tvoj.«

A mladić gled'o, kako grad se boči,
I gled'o divnih kuća silan red,
I suzom mu se napunile oči,
A srce stisn'o led,
I mladić smišlj'o:

»Puste sanje moje,
Zar zbilja vam je sad za uviek kraj?
Na svietu za me sve zar propalo je,
A ost'o samo težak jad i vaj?
Zar uviek tako samac ću živovat
I samac jadno mriet,
Gdje sretan eto smije se radovat
Sav božji sviet!
Toliko divnih palača mi eto,
Pa tko mi može reć:

Da i ja ne ću već za koje ljeto
Bar kućicu si steć?
I u toj kući žudjen raj osnovat,
Koj' ljubav može i siroti dat,
Pa u njem onda kano Bog bogovat
I dragu svojom zvat;
Angjelke s njome tetošiti naše,
Da ljubavi nam vriedan budu plod,
Da jednoč pravog posla nam se maše
Za dom svoj i za rod!
I kad bi jednoč zadnji čas mi doš'o,
Oj koli lako pustio bih sviet,
Moj život ne bi uzaludno proš'o,
Jer ne bi nikad posve mor'o mriet:
U mojoj djeci još bi uviek ost'o
Moj vedar duh i ponos moj i um,
A samo tielo, samo tielo prosto
Prekrilio bi moga groba hum!
A gle ovako! Bože me sahrani
I pomisliti na svoj smrtni čam:
U bolnici ću, medju sirotani,
Umrieti jadno zapušten i sam!
I nitko ne će zadnji cjelov dati
I s čela smrtni otrti mi znoj,
A za koj dan već nitko ne će znati
Za sav moj život — kô ni za grob moj!
O to je strašno! Bože svemogući,
Koj' čuvaš zvier i kam i trn i cviet,
Gdje sav svoj život ginem umirući,
O bar mi ne daj toli jadno mriet!
Moj dobri Bože!« . . .
Gorke suze
Orosiše mu na to obraz blied,

A on sa stola njenu sliku uze
I upre u nju gled;
I gledao ju, kano što se gleda
Kroz sjajne suze žarkog sunca sjaj,
I gledao ju, kano što se gleda
Života svoga izgubljeni raj;
A tad najednoč stade ju cjelovat
I neizreciv obuze ga čar:
Oj, obmana vam čudno zna djelovat
I stvorit nebo — nesretnikom bar!
Al dok je on uživ'o rajske slasti,
Sve bliže sjetan bližao se poj,
Pun tajne boli i pun tajne strasti:
»I sav sam tvoj, i sav sam tvoj!«

Da, u taj tren neznanac već je blizu,
Koj' toli sjetno buni noćni mir;
Ah, eno ga u tamnih kuća nizu,
Baš kô da vam je ostavio pir:
On nije sjetan, srce mu je sretno,
Ševrda malo, — pa što, Bože moj?
Ta nakićen je, al još pjeva spretno:
»I sav sam tvoj, i sav sam tvoj!«

Al čim ga s okna biedan mladić speti,
Od težka gnjeva smrači mu se vid,
I odmah svoje pogreške se sjeti —
I bilo ga je stid! . . .
Sa prozora je umakao hrlo
I strven sjeo za svoj mali stol;
Od težke tuge srce mu zamrlo,
A dušu snašla smrtna bol;
I mislio je: »Na čast ti milina,

Što taj ju krije toli nježni poj,
Ta to ti pjevaš samo čaši vina:
»I sav sam tvoj, i sav sam tvoj!« . . .

* * *

I mahn'o glavom, i da jad ga mine
On uze pero, uze papir čist, —
Ta sjetio se sestrice jedine,
I pisat će joj list.

Daleko mu je sestra. Da l' je sretna?
Il pust je njezin kô i njegov dom?
Ah! divna vam je kano ruža ljetna,
A muž ju dobar ljubi dušom svom.
I dječice je dobri Bog im dao,
I sav ju kruži ljudske sreće čar:
Ta što je bratu uz'o udes zao,
Sve to je sestri dao Bog na dar.
Sa oka riedko suza će joj kanut,
A uprav nikad ne će curkom teć;
Kadikad samo težko će uzdahnut:
»Što toli dugo ne piše mi već!«
On sada piše:

»Mila seko moja,
Ah! mene mori očaj, jad i čam;
Ti vesela si, ti i svojad tvoja,
A ja sam evo — sâm!
Pa smišljam zato: što je život cieli,
Kad nemaš kom' posvetit ga na dar,
Kad nema srca, da ga s tobom dieli,
Pa tako uviek samo patit zar?!
Zar ne bi bilo mudrije i bolje,
Da brzo svršiš sav taj jad i vaj,

Da samo časak budeš čvrste volje
I svemu nadješ kraj?
Uminuti će onda svjetska zloba,
Što pratila me za mog žića sveg;
A ti ćeš milo doći do mog groba
I barem suzu spustit ćeš na njèg!
A ja u grobu bar ću se spokojit
I u njem naći davno žudjen raj:
Dȁ, najbolje je s dušom se razdvojit —
I svemu bit će kraj!« . . .

Al njemu nešto učini se na to,
Kô da su vrata škrinula mu sad,
I plaho je okrenuo se za to
I sav zadrht'o tad. . .
Pred njime divna stajala je žena,
U nje je bio sestrice mu lik;
On htjede kliknut lica začudjena,
Al u grlu mu zapeo je klik:
Ta žena nije sestrica mu vjerna,
Pa makar sličnost kaže mu se s njom,
Jer sestra mu je umilna i smjerna,
A ova divna u veličju svom;
Pa ipak mu se, ipak mu se čini,
Kô da je davno vidjao ju već,
Dok još u noćnoj sniv'o je tišini
Svoj raj na zemlji steć,
I dok je još djetencem malim bio,
Poznav'o je tog lica izraz blag,
Nad njegovom je koljevčicom bdio
Taj divni angjel, toli čist i drag;
A kad je kašnje zlatne kule stvar'o,
Sa dragom kako svoj će život vit,

Bez prestanka je mladić si utvar'o,
Da uprav takva mora ona bit!
I eto sad je siguran i stalan,
Da i njemu je smilov'o se Bog,
Da to je drage lik mu idealan,
O kom je sniv'o za sveg žića svog;
Na njezin pogled čaroban i mio
Napustio ga jad i čemer ljut,
I već je pred nju baciti se htio,
Da izljubi joj koljeno i skut!
Al njeno čelo smračilo se netom,
Ublažio se očiju joj sjaj,
I zapanjen i sav u strahu svetom
Upoznao je — majčin obličaj!
I sad već više nije ni sam znao,
Da l' sestru, dragu ili majku zre,
Jer čim je dulje gledati ju stao
U toj je ženi gled'o sve tri nje!
I već je htio pitati ju za to,
Odakle njojzi svih tih lica sklad,
Al ona rukom mahnula mu na to
I zborit stala tad:

»Moj dobri druže, je li, ti se diviš,
Jer zatek'o je tebe pohod moj;
Al ja ti dodjoh, da mi ljepše živiš,
Da ne zdvajaš kroz cieli život svoj.
Ja znam, da tebe težki jadi more,
Al i druge ti bije jad i čam,
Nu nekoč, nekoč još je bilo gore,
Na svoj je zemlji bio pakô sam!
Kad Bog je ljude izagn'o iz raja
Prokletstvom svaki rodio im čin:
Na brata brat je poput ljuta zmaja,

Na otca opet udarao sin;
A sestre su se klale kano zmije,
I rodjaci kô svi demoni zli;
Za kćerku mati brinula se nije,
A opet nju sramotila je kći!
Sa angjeli sam i ja te strahote
Promatrala sa divnog neba svog,
I težak uzdah duši mi se ote:
»O hoće l' im se smilovati Bog?«
A višnji Bog je baš u časku tomu
Kraj mene staj'o, čuo uzdah moj,
I odazv'o se milosrdju momu,
I blagoslov podielio mi svoj:
»Blagoslovljen si medju kerubini,
Blagoslovljen je i tvoj naum svet,
Daj slobodno se dolje k zemlji vini
I popravi zabludjeli mi sviet!«
A ja sam brzim vinula se lietom
Na ovu zemlju, na tu suznu dol,
I kano vila letjela sam svietom
I kriepila ga, blažila mu bol;
I još je bilo dosta dobrih ljudi,
Kod kojih nije pust mi bio trud,
Božansku iskru iz dna svojih grudi
U njihovu prenosila sam grud,
Plemenštini i ljubavi i vjeri
I svemu dobru krčila sam drum,
Učeći, da se čovjek po tom mjeri,
Koliko vriedi srce mu i um!
I prem ugodit nisam mogla svima,
To mnogi nauk prihvatiše moj,
I uviek je pričinjao se njima
Kô rajski romon sladki govor moj.

*

Pa eto i ti već si sluš'o mene,
Prem nepoznat je moj ti bio lik,
Kad prvi put iz duše zanesene
Tvoj ljubavni se prvi trg'o klik!
Jer ja sam Pjesma, kćerka nebesnika,
Za kojom svatko čezne dušom svom;
Jer ja sam drúga sviju ljubovnika,
I sestra, draga, pa i majka k tom!
I za to evo dodjoh sad i k tebi,
Da ublažim ti težak vaj i jad,
Da možda i ti po zlu poš'o ne bi,
A još si krepak, još si toli mlad!
Ti mnogo si, al uzaludno mašt'o,
Jer zaključak je tvoj posvema loš:
Dokončat se! A reci, momče, zašto,
I s kojim pravom još?
Zar zato tek, što nisi raja stek'o,
I što na svietu nisi angjel živ?
Al gle, moj druže, nisi l' i sam rek'o,
Da sâm si tomu kriv?
Pa zar je sva ti sreća nevidjena,
Za koju tek bi bio živit jak:
Da grli te i ljubi draga žèna,
Da s njome sklopiš brak?
Zar to je žiću svrha ti jedina
I svemu tvomu nastojanju plod,
A zar ti ništa nije otačbina
I cieli ljudski rod?
Ah! dobro, druže, kad si ti bez žene
Sav nesretan i tog života sit:
Ne očajaj, već evo uzmi mene,
A ja ću tebi vjernom drúgom bit!
Priredit ću življenje ti božansko,

Podielit ću ti nadzemaljsku moć,
Za dom ćemo i pleme čovječansko
Pripravljat bolju sudbu dan i noć!
I ti ćeš tako svog se neba dovit,
Kog nikoj' ne bi dao ti ga brak;
A cielo će te ljudstvo blagoslovit,
Kad jednoč grobni prekrije te mrak!
O budi čovjek!« . . .

U to munja bljesnu
I razdera u srčbi oblak siv:
I tresnu grom, i netko s vrati tresnu, —
U moju sobu stupi djavô živ!
Tek kost i koža bila je na njèmu,
A s oka zavist sipala svoj jad;
Ne pitah ga, al sudeći po svemu,
Bijaše to — gospodin Glad!
On nasmija se, izkesi mi zube,
I lajat poče kano biesan pas:
»Oj uzmi der ju, uzmi, moj golube,
I bilo ti u dobar čas!
Obljubi ju u zanosu svom plamnom,
I ne ćeš za taj pokajat se čin:
Al moraš onda živiti i sa mnom,
Jer ja sam — njezin sin!
Oh! ona ti je vrlo nježna mati,
U ljubavi ti nema para njoj;
Al samo kruha — kruha ne će dati,
O uzmi ju, o uzmi, brate moj!« . . .
I grohotom se htjede bacit na me,
Na čelo da mi cjelov tisne svoj,
A ja protrnuh tad od strave same
I već me smrtni obasuo znoj.

Ja ne znam, je l' to bio san il java,
Je l' bio viek, il samo kratak mig?
Al znadem, da je gorila mi glava,
Kô da je na njoj bio pakla žig;
Ja ne znam, kud ni kada niti kako
Izčeznula je Pjesma vidu mom;
Al dobro znadem, da sam ljuto plak'o,
A na nebu urlikao je grom!

* * *

Još otvoren je prozor izbe moje
A ja još k nebu bacam pogled svoj,
I gledam, kako oblaci se roje
Kô mrki divi, pripravni na boj;
Na jednoj strani crni su i žuti,
Na drugoj bieli, čisti kano snieg,
Na jednoj ravni, čisto polegnuti,
Na drugoj strmi kano strmi brieg.
Sad sabiru se, sad se opet riede,
Razširuju se u što veći krug,
Al ipak vjerno jedan drugog sliede,
Jer druga ne će ostaviti drug;
Tek neki su se nešto napred dali.
Al tih je malen, vrlo malen broj, —
Ah! ja već znadem: to su generali,
Pa svaki sada motri odjel svoj!
I što ih motrim oštrije i dulje,
Sve više mi se mili prizor taj:
Sukobit će se mahom divlje rulje
I nastati će strašni okršaj!
Zasievnuti će munja plamenita
I parati ih svojom silom svom,
A poput silna topa ubojita
Zagrmiti će urnebesni grom

Sa praskanja i lomljavine puste
U crno će se cielo nebo skrit,
Oluja će im razbit čete guste,
A mjesto krvi — kiša će se lit!

Al kada mine okršaj im silni,
Zasinuti će opet sunca sjaj,
A nježne hvojke, cvietci će umilni
Još blagoslovit ljuti sukob taj.
Na novi život zemlja će se ganut
I svakog milja donieti na dar,
A božja narav svojski će odanut
I razvit cieli svoj božanski čar;
I sve to, sve će veselo uživat
U svojoj sreći cieli ljudski rod,
A nad njim će se ljubko osmješkivat
Kô božji obraz čist nebeski svod.

Ah! tako biva iza takva boja,
I sve je sretno, svud je blažen mir;
Al inače je, kad se braća moja,
Kad ljudi se na krvni zovnu pir!
Jer osjećaja ljudskoga u njima
I zadnji tada uništi se trag,
A samo pakô smije im se svima,
Jer brat je bratu rodjenomu vrag!
Zanesen u te misli toli nujne
Još uviek motrim mrka neba gnjev,
Al u to tračak mile zore rujne
Zablista časkom kao munje siev;
I nehotice tiho i lagano
Na iztok svrnem bistar pogled svoj,
A nebo je crveno, usijano,
I tamo braća ljuti biju boj!

Jer jedan brat je ust'o za slobodu,
A drugi nije htio za to znat,
Već jedva dobru dočekao zgodu,
Da na njeg srne kano dobar brat!
I sad se tuku, ražaju i kolju,
I tako ljepšu spremaju si kob:
Za dušmane baš sreću nikad bolju,
A za se, za se — samo crni grob!

Na iztok još je gledalo mi oko
I pozdravljalo novog sunca sjaj,
Al tad u zraku spazih povisoko
U zlatnoj magli divni prizor taj:
Dva angjela su nosila junaka
U božji raj, u onaj bolji sviet,
Sva prsa krv je oblila mu jaka,
Ah! toli mlad — i već je mor'o mriet!
Al jošter sablju rukom drži čvrstom,
A obraz mu se ljubko smieši sav;
Na glavi šuba s dvostrukim mu krstom,
A podno krsta dvoglavi je lav.
»Oh! znam te, znadem, junački mi druže,
I ja bih htio toli dično past,
Jer na tvom grobu bršljan će i ruže
Uz blagoslov tvog harnog roda cvast!
Oj ti si sretan!« . . .

U to iznenada
Izčeznuo mi i taj prizor već,
A preda mnom pojavila se tada
Rugoba prava, da ne mogu reć:
Je l' sličnija il srdi, il hijeni,
Je l' ljudskog lika, il je divlja zvier;
Al viek u duši činilo se meni,

Da takva mora biti pakla kćer.
I ona, zmijske pogladiv si kose,
Prozborila mi:

»Slavu želiš steć?
Ej dobro, sinko! Nek te vrazi nose,
Al ja ću sada istinu ti reć!
Nezavist ja sam, sanjaru moj mladi,
Tolikim ljuba, to ćeš priznat sam!
Ja motrim sve, što cieli sviet taj radi,
I samo za to vazda sve i znam.
Taj junak, komu zavidiš toliko,
I on je mog'o drugu slavu nać;
Al on se nije nikad žiću svik'o,
I za to smrt je morala ga snać.
On ulaz je u Dragomanske klance
Obranio uz nadčovječji boj,
Sa dva tri samo druga neprestance
Sustavlj'o čitav dušmanski je voj,
I cielu četu spasio je tako
Zemljakâ svojih od sužanjstva zlog;
Al kad je pao: tko je za njim plak'o
I tko je samo i uzdahn'o s tog?
Ni živa duša! S drugimi i njèga
Pod zajednički bacili su hum,
A sad mu spomen od junačtva svega
Još vije samo gorskog vjetra šum!
I to je sve! Jer kad se kući vrnu
Drugari mu u dom mu zapušten,
Još možda majci viest će doniet crnu,
Da kukavica sin je bio njen!
Gle, to je slava! Je li, nije l' divna,
Zar nije za nju vriedno past u grob?

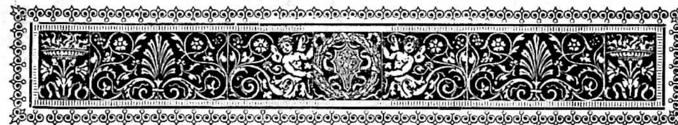
Al zašto mu je sudba bila kivna,
I zašto se je rodio kô rob?
Jer slava ti je tek za velikane
I samo njih u krilu trpi svom,
A nikad nije i za sirotane,
Jer za njih nije ništ' na svietu tom,
Već samo glad i prezir i rugoba
I protiv tog ni pisnut ne će smjet;
Vrh gospodskoga sviet tek plače groba,
A tko da mari što, kad umre kmet!
S tog slušaj mene! Sgrći novac sjajni,
Jer samo njim ćeš k slavi utrt drum;
D , to je tajna svakoj drugoj tajni, —
A sada: s Bogom! Skupi u se um!« . . .

I nestalo je poput grozne sanje,
A glavom čudan šumio mi šum:
Sam plač i plač, i težko uzdisanje, —
I skoro mi je smalaksao um! . . .

* * *

Na iztoku već odmakla je zora,
Pobliedio već obraza joj rûj;
A mene težka morila je mora
I gorak me je obuzeo nuj;
Na toplo srce mraz i led mi pao,
Ohladio ga čemer, jad i vaj,
I zdvojan sav razmišljati sam stao:
O što je čovjek, što je život taj?
O što je ljubav, što li pjesma, slava,
Kad sve to može ljudski život strt!
I očajno je klonula mi glava:
Ah! sve je zlo! A dobra tek je smrt!

Nevjernik.

Još je zima . . . Poklade su,
Sav se sviet veseli,
Al od sviju ponajviše
Živko, momak smjeli;
Nije davno, što svoj život
U pogibelj baci,
Kad se knezu poplašiše
Konji vilenjaci;
Živko ih je zadržao,
Da ga Bog poživi!
Cieli sviet se tom junačtvu
Još i danas divi.
Spasio je život knezu,
Svatko to priznaje;
Ta i knez mu u priznanje
Svoju kćerku daje.
Knez ju daje, Živko prima,
Prem mu nije draga,
U srcu mu već je druga,
Ali — nema blaga.

Usred sela velika se
Krčma bjelasala,
Tu je mlada čeljad živa
Kolo zavitlala;
Drhću gusle i ciliču,
Bajsi skladno gude,

Momci viču, a djevojke
Plešu kano lude;
Oj, a Živko sve se diči,
Ne da svircem mira:
— Samo napred, pa će biti
U kapi talira! —

A u svojoj sobi ubogoj i maloj
Dotle milo tuži duša golubinja,
Gorke suze roni ostavljena moma,
Kuka, težko kuka kukavica sinja.
Majčica ju tješi, majčica ju pita:
»Što je, moja rano? Reci, što te boli?«
Ali ona samo uzdahne duboko,
Prekrsti se tiho, pa se Bogu moli.

* * *

Opet se u slavnoj krčmi
Sakupila čeljad mlada,
Pjeva, pleše . . . Ali što je
Smirila se iznenada?
Sa zvonika zvono zvoni,
Kô da smrtnu pjesmu pjeva,
Ljudi vele: »Umrla je
Liepa Milka Ivićeva.«
Što je Živko šešir mali
Tol na čelo natukao?
Zašto l' je na lice mu se
Mrki oblak navukao?
A kad mu je Simo rek'o:
»Ipak ti je Milke žao!«
Za što se je toli glasno,
Toli gromko nasmijao?

Zašto je kô lud guslačem
Dohitio dvie tri škude?
Pa i opet gusle drhću,
Pa i opet bajsi gude.

Oj, a dotle biedna majčica je stara
Zadnji puta svoju kćerku opravila,
Obukla ju liepo, kô da k piru ide,
Pa ju tad na smrtni odar postavila.
Mrtva Milka leži, svieće slabo gore,
Čudan izraz lica u srce te dira,
Sumorno je, mrko, kô da reći želi,
Da još ni u smrti nije našla mira.

* * *

Haj, koliki svatovi su,
Tu baš nema šale!
Dude bruje, konji topću,
Grme puške male.
Skupilo se cielo selo,
K piru je pozvano,
Dvorište je dubkom puno
Svietom natrpano.
Tu su bogme i gospoda
Ugledna i častna:
Knez baš hoće, da se znade
Čija j' kuća mastna!

Djever ide po djevojku, —
Već ju eno vodi;
Ali što je toli blieda,
Bože, oslobodi!
Na njojzi je samo zlato,
Cekin do cekina,

Nije čudo: udaje se
Knezu kći jedina.
Ali što je toli tužna,
Toli mrtva lica?
Kao da je hladnom grobu
Jadna zaručnica,
A ne krasnom, mladom momku
Kao Živko što je:
Ali svatko na svom srcu
Ima jade svoje.

Pa i Živko smrkao se
Snuždio se jako;
Čini mi se: zle je volje,
Uzdiše polako.
Svaki čas se na sve strane
Plaho ogledava,
I sve tanke brke svoje
U vis zafrkava.
Liepo su ga zakitili
Strukom ružmarina,
Ali on mu ne osjeća
Mirisa — od vina:
Junački je jutros pio,
Valjda za kuražu,
Kako momci pustopašni
Vragoljasto kažu;
Ali čega da se plaši,
Čega da se boji?
Dokle god mu na ramenih
Rusa glava stoji!

U crkvi je popo vjenčao ih stari,
Al im znaci bjehu zlokobnici pravi:

Mladomu se svieća utrnula sama,
Mladoj sam se vienac razsuo na glavi;
A kad im je popo sastavio ruke,
Da ih svojim svetim petrahiljem spoji,
Klonule im same, klonule bez snage,
Kô da nisu živi, ko da nisu svoji.
O tom su i djeca počela mudrovat
Nekom kobnom slutnjom, nekom tajnom stravom,
A odrasli ljudi šutili su samo,
A krezube babe kimale su glavom.

A na malom groblju starica je majka
Svoga srca težku tužila žalobu,
Molila se Bogu, naricala tužno
Jedinici kćerki na preranu grobu:
— Oj, tko mi te ote, ne vidio raja,
Pratio ga svuda jad i čemer ljuti!
Ako l' s drugom bude hotio pirovat,
Nek mu i tu sreću tvoja slika smuti! —

* * *

Veselo je, ugodno je,
Pir se slavi kako treba,
Te sve misliš: »Eto gledji
Već na zemlji malo neba!«
Stari kum se liepo šali,
Čauš bolje zadirkiva;
Na sve strane žamor pravi,
Na sve strane buka živa.
Samo Živko sjedi tužno
I u vrata samo zuri,
Pa se na svom stolcu miče,
Kô da mu se nekud žuri.

I na jednom sav probliedi
S tajna straha i užasa:
— Gledjite ju! Gledjite ju! —
Stane vikat iz sveg glasa.
Svi se gosti začudili,
To je pravi zazor bio:
Ta i na svom vjenčanju je
Preko mjere vina pio!

Ali on u vrata zuri,
Ne će oka s njih da svrati;
Oj, a mlada žena strepi,
Ne smije ga pogledati:
Sav je čisto izobličen,
Nagrdi ga strah i zloba,
Toli blied je, kao da je
Ustao iz svoga groba.
Nu on strašnu sliku neku
Neprestance motri, sve ju
Pomno motri, muklo šapćuć:
— Gledjite ju! Gledjite ju! —

Djeveri ga na to liepo
Izpod ruke prihvatiše,
Pa ga u kliet odvedoše
I u krevet položiše.
Mislili su: »Sada ne će
Više rujnog vina piti;
Nek se malko i prospava,
Pa će opet dobro biti.«
Živko ih je mirno sluš'o,
Sve je njemu pravo bilo;
A na piru još se uviek
Dalje jelo, dalje pilo.

Ali Živko ipak nije spavat mog'o,
Ej, ta nije jadnik preveć vina pio:
Što je njemu srce smutilo i glavu,
To je drugi nalip, drugi otrov bio.
Smirio se malko, pa je kušat stao,
Da se moli Bogu, ali nije mog'o:
Mora da je preveć velik griešnik bio,
Jer Bog prašta mnogo, vrlo mnogo, mnogo!

* * *

Leži Živko na svom logu,
Kraj njeg svieća gori,
Strašno blied je: mora da ga
Strašna tuga mori!
Oko mu je ukočeno,
Sve u vrata zuri,
Sav se trese, a sa čela
Hladan znoj mu curi.
Gori svieća i na Živka
Slabo svjetlo baca,
Gori tužno, potmureno,
Kano uz mrtvaca;
I već lice dobiva mu
Boju čisto modru,
Leži Živko na svom logu
Kô da je na odru.
Al na jednom podiže se
Lako, polagano,
A i kucat prestade mu
Srce očajano:
Jer se sama otvoriše
Vrata zatvorena,
A u izbu stupi blieda

U crnini žena;*
Vlasi su joj razpuštene,
Lice žalostivo:
Zna ju Živko, zna ju dobro,
Sjeća je se živo.
Oj, koliko put je oči
Hvalio joj plave,
Ali sad ga strašno motre
Kô dvie srde prave;
Oj, koliko put je zlatne
Gladio joj prame,
Ali sad se prometnuše
Sve u zmije same;
Oj, koliko put je usta
Ljubio joj rujna,
Ali sad je na njih neka
Boja osebujna:
Nisu svježa, kao što su
Nekoč svježa bila,
Već su trula i uvèla,
Nabrekla i gnjila;
Oj, koliko put je dražest
Divnoga joj tiela
Zaniela ga, a sada joj
Vidi rebra biela;
Vidi, da je izjela ju
Vlaga već i suša,
Vidi grozu, i od groze
Zamire mu duša.

Al na jednom Živku pričini se jadnom
Kô da žena sbori, kao da mu kaže:

* Kad umre prevarena djevojka, te joj se dragi vjenča, **prikaže mu se ona** prve bračne noći, kako priča narod, sva u crnini.

»Hodi sa mnom, hodi, dragane moj krasni,
Svatovi su došli, već nas davno traže.
Hodi sa mnom, hodi, jer će naši gosti
Ostavit nas morat, čim se zora rodi;
Ja sam tvoja bila, pa sam još i sada,
Još te uviek ljubim! Hodi sa mnom, hodi!«

I kad to mu reče, pridje posve k njemu
I za desnu ruku uhvati ga bielu,
Oj, a njega leden mraz u isti časak
I paklenski oganj probi po svem tielu,
Te kô mahnit skoči i kô ludjak viknu:
— Idem, Milko, idem! —
Podje i posrnu,
Pa se opet diže, pa i opet klonu, —
I napokon u noć izgubi se crnu.

*
*   *

Van je čauš izašao,
Glava mu je težka,
I na jednom prestravi se
Duša mu vitežka:
Gleda, gleda, ne vjeruje,
Još ga sumnja mori,
Protre oči, al još uviek
Kliet se puši, gori!
I napokon mamurna mu
Sviest se ipak gane,
I kô mahnit: »Vatra! Vatra!«
Derati se stane.
Prestrašeni svatovi su
Napolje izašli,
U kliet pošli, ali Živka

Nisu u njoj našli;
Čudili se, za što li je
Kliet zapalit iš'o,
Pa su onda samo rekli,
Da je s uma siš'o.
Al su ipak tražit stali
Neharna ludjáka,
I napokon mrtva našli
Živka siromaka:
Starcu knezu i tužnoj mu
Kćeri na rugobu,
Našli su ga baš na samom
Miličinom grobu . . .

Mrtva noć.

Noć je mrtva, sumorna i sparna,
Oblaci se lieno nebom vuku,
Zemlja vonja kô lešina stara,
Koja gnjije u svom grobnom muku;
Zrak je nečist, težak i zagušljiv,
Kano da se iz dna pakla širi,
Po njemu se vrpolje i viju
Sliepi miši i noćni leptiri;
Sve je niemo, očajno i mrtvo,
Sve je trulo kano usred groba,
Da te nad tim svietom suhoparnim
Uprav hvata prezir i gnjusoba;
Samo kadkad negdje iz daleka
Groznim glasom kakav pas zatuli,
Kano da mu tko sa živa tiela
Ono malo pasje kože guli;
A tad opet mrtvo je i mirno,
Opet pokoj i tišina stara,
Samo kadkad kraj uha mi zujne
Tanki glasić dosadna komara.

Ja sam samac u svom pustom stanu,
Gole stiene čudno zure u me,
Kano da me niemo pitat kane:
»Kud si nam se zamislio, kume?«

O da! Ja sam cielu večer ovu
O koječem smišljao i mašt'o,
Ter je sad mi tjeskobno pri duši,
Da bih plak'o, a sam ne znam: zašto?
Jer ni mislit sada već ne mogu,
Ubija me tuga i žaloba:
Kud god jadan mutnim okom svrnem —
Čini mi se, da sam — na dnu groba!
Hladno mi je, olednu mi duša,
Disao bih, ali nema zraka;
Tiesno mi je, lies bih probit htio,
Al mi ruka nije dosta jaka!
Vikao bih, u pomoć bih zvao,
Al ni slovca iztisnut ne mogu, —
Ljudi su me pokopali živa,
Što ću drugo — molit ću se Bogu!
Al ni molit eto već ne znadem,
A već crni pakô mi se sprema;
Čini mi se: glava mi je prazna,
Čini mi se: u njoj mozga nema!
U toj grozi jedva dignem ruku,
Pa za čelo sumorno se primam,
Al je moje čelo probijeno,
A ja s njega krv i mozak snimam.
Aj, sad znadem, što mi sve to znači,
Sada shvaćam, kako padoh amo; —
Ali ja sam dosta dobro gadj'o,
Pa zar da sam ranio se samo?
Kad je tako, to ću sada bolje
Tresnut glavom o svoj pokrov grobni,
Ne bi l' jednoč bar u samom grobu
Dokončao taj svoj život kobni!
I naporom skoro nadzemaljskim

U svom liesu pridići se trudim,
Ali u to — čuda nevidjena! —
Kraj svog stola opet se probudim.
Gledam, gledam, za glavu se primam:
Je l' to java, il da san me vara?
Al kud okom — svud me vjerno kruži
Stara bieda i nevolja stara.
U svom kutu zgurila se nujno
Peć kô kakva ostarjela baka,
Jer što ova sviju zubi nema —
To ni ona nema svih petnjaka!
Tamo opet postelj mi se širi
Poput kakve razvaline stare:
Ta ni proteć ne bih vam se mog'o,
Da mi jednom takav lies skrpare!
Posred stiene zrcalo je malo,
Ili njemu barem slično s vida;
Jadna l' mene, da se gledat stanem,
Ali ja se ne gledam rad stida!
Pa i divan u sobi je eto,
Je l' to zbilja, il je samo varka?
Nije varka, već je divan pravi,
Liep i star kô Noemova arka!
Kraj divana kovčežić je mali,
Tuj su valjda pare i dinari?
Nije, bolan, već su nekoč bili
Stari prnjci i kaputi stari!
Nasred sobe drven stol se koči,
Ja ga zovem: »konjić od mejdana«,
Jer se i on negdje utrkiv'o,
Pa mu svaka noga — polupana!
A na zidu dvie mi slike stoje,
Uzori mi, što ih dostić žudim;

Oh! a ja sam kukavac toliki, —
Bože, Bože! pa da ne poludim?
Medj' njima je djevojčica mala,
Kano ruža jošter neubrana, —
To je moja prva ljubav žarka,
Al i ona — već je pokopana!
Po svem stolu knjige razbacane,
Farizejke, krvnice mi ljute,
Jer što više ja ih proučavam,
To sve više pusti um mi mute!
Podno stola krpice papira
Raztrgane leže na sve strane,
To su moje velike ideje,
Moje pjesme još ne dopjevane!
A posred njih kô božanska iskra
Dopušena tinja još cigara:
Kud godokom — svud me vjerno kruži
Stara bieda i nevolja stara!

Noć je mrtva, sumorna i sparna,
Cielu zemlju pritisla je tama;
Čini mi se, da ju svemir tlači,
Pa uzdiše od očaja sama!
Mom prozorku uprav preko puta
Suho lišće trga se i šumi;
Čini mi se, kô da su se negdje
Netom grobni razpuknuli humi,
Ter sad amo idu sa svih strana
Čudni gosti u polnoćno vrieme:
Tuj su valjda ročište si dali
Bieli dusi i prikaze nieme!
Ali ništa ne vidja mi oko,
Samo drvlje svoju sjenu baca,
Ah! ta to su likovi mi bliedi

Poustalih iz groba mrtvaca!
Eto, eto! već ih dobro vidim:
Neki sobom i svoj pokrov vuku,
Neki idu zamišljeni, sami,
Drugi skupa, rukom si o ruku;
Neki su tek slabo obučeni,
Drugi opet liepo odjenuti,
Neki goli, kano prvi ljudi,
Neki samo plaštem ogrnuti!
Al ljepotom svi su sebi ravni:
U nijednog više nosa nema,
Same rupe, gdje su oči bile,
A razdrta usta im posvema;
Mjesto lica sama kost se bieli,
Jedan ima, drugi nema zubî,
Al za stalno želio si ne bi,
Da ma koji od njih te poljubi!
Vrat je u svih vrlo, vrlo tanak,
Izpod njega vise pluća gnjila,
A prodrta rešetka se vidja,
Gdje su nekoč puna prsa bila.
Noge svima tanke i dugačke
Za bježanje, kada zora cikne,
I kad vražki pietô do tri puta
Na pozdravlje danu kukurikne!
A sad znajte: to su nekoč bili
Rajski čari, opjevane grudi,
Biser zubi, lica angjeoska, —
Jednom riečju: to su bili — ljudi!

Ja ih motrim, te kukavce bliede,
Pa suzami rose mi se zjene,
Te mi vrela krv u žilah sane,
A u grudi živo srce vene.

Ali oni redaju se liepo,
Posjedali svi u polukrugu,
Pa će sad, po običaju starom,
Razne priče drug da priča drugu.
Ja sam sluš'o sve im pripoviesti,
Al tek vaj sam čuo i strahotu:
To su bile uspomene mrtvih
O njihovom nekdanjem životu.

Prvi stao zboriti ovako:
»Čim sam ja na crnu zemlju pao,
Već sam samim porodjajem svojim
Svoju majku u grob zakopao;
Umrla je — radjajući mene,
A ja odmah ostadoh sirota,
Te je tako pratila me kašnje
Loša sreća diljem sveg života.
U djetinjstva najnježnijoj dobi
I otca sam izgubio svoga,
Pa sam tako veći bogac bio
Od najvećeg bogca ubogoga!
Kušao sam, kako glad umara.
Kušao sam, kako žedja trapi;
Gorku kupu siromaštva svoga
Izpio sam do najzadnje kapi.
Mučeći se kašnje svakojako
Stekao sam ipak mnogo blago,
Ali nikad nisam steći mog'o,
Što je bilo momu srcu drago!
Za to nikad ženio se nisam,
Već sam tudjeg posinio sina,
A on ipak žacao se nije
Ni najcrnjeg i na svietu čina;

Jer kad se je, po svome računu,
Moje smrti dosta načekao:
Tad je mene (prokleta mu duša!)
Samim mojim vinom otrovao!
Pa mislite, da su za to bar ga
Na vješala odsudili ljudi?
Aj, dakako! Svi ga jošte hvale, —
A Bog vidi, — ali kasno sudi!«

Drugi opet prozbori ovako:
»Kako vidim, druže moj kukavni,
Ja sam bio nešto bolje sreće,
Ali ipak — sada smo si ravni!
Nu da počmem! Moj je otac bio
Vrlo bogat, vrlo čestit čovjek,
Pa je mene dao odgojivat
Kako sustav zahtieva novovjek;
A taj sustav vi svi dobro znate:
Čovjek prodje i kroz dvaest škola,
I napokon — velikom većinom —
I napokon postane vam — lola!
Barem tako sa mnom vam je bilo,
Ja sam sluš'o učilišta razna,
Rekli su mi: »Uči to i ovo,« —
Uči, uči! A sve glava prazna!
S fakulteta jednog sam na drugi
Putovao poput vječnog žida,
Dok mi i to nije dodijalo,
Il već nisam hotio od stida.
Tad napokon otac me zapit'o:
Reci sâm, što najradje bi bio?
A ja sam mu odvratio brzo:
Najradje bih — ženiti se htio

I moj otac mislio je valjda:
Vražki deran, odnio ga djavô,
Ali kad već baš za ništa nije,
Nek se ženi, u tom ima pravo!
Oh! a ja sam im'o divnu ljubu,
Sad, dakako, sad već nije liepa,
Umrla je, čini mi se, lane,
Pa je sada sugluha i sliepa;
Ali tada, pred desetak ljeta,
Smamila bi svakoga na svietu,
A ja sam ju uzeo za ženu,
Kad je bila u najljepšem cvietu!
Miraza mi nije dopriniela
Ni dinara, ni prebite pare,
Al kraj njenog punanoga tiela
Tko da za to još ter glavu tare?
Nu to tielo, to punano tielo,
Bilo vam je uviek vrlo gladno;
Nisam mog'o svega joj nasmoći,
Pa je s tog me prevarila jadno!
I dok ja sam za to razstaj'o se
S svojom srećom i sa svojim mirom,
Ona se je sastajala nježno
S nekakovim dugim oficirom!
To je ljubav! Što da dulje zborim,
Sad već znate dalnju mi sudbinu:
Ja sam stao piti, — dok se nisam
Utopio — napokon u vinu!«

Treći stao tiho pripoviedat:
»Braćo moja, to je sve još šala,
Ali ja sam na onome svietu
Prepatio sto put gorih zala.

O djetinjstvu pričati vam ne ću,
Bilo vam je poput sanka divna,
U muževnoj tekar me je dobi
Težko snašla moja sudba kivna.
Imao sam ženu plemenitu,
Ljubio ju vrhu svega blaga,
I božija milost nam je dala
Dva djetešca, dva angjelka draga.
Bjesmo sretni. Ja sam sdušnim radom
I pošteno kruh svoj zasluživ'o,
A u miloj porodici svojoj
Božji raj na zemlji već uživ'o;
Tako prošlo deset godinica,
Već su djeca ponarasla bila,
Ali tad ih udes nesmiljeni
Naglo trže iz našega krila.
Mila kćerka razbolje se težko,
Ginula je samo dva tri dana,
A četvrti — moja rano ljuta! —
Skrila ju je jurve raka rana.
Plakali smo, zdvojiti smo htjeli,
Što je takva snašla nas sudbina,
Al smo ipak tješili se jošter,
Što je Bog nam ostavio sina,
Ah! jedinca! Čuvali smo njega
Više od svog žića vlastitoga,
Al sačuvat mi ga nismo mogli
Od slučaja grozno nesretnoga!
S drugovi je igrao se jednom,
Kuburu su djeca negdje našla,
Igrao se, dok ga u toj igri
Nije jadna prieka samrt snašla!
Kubura je nabijena bila,
Ali djecu ne bi za to briga:

U trenutak nesreća se zbila, —
Mrtva su mi kući donieli ga!
Kad ga smotrih krvava i blieda,
Mislio sam, da ću s uma saći,
A tek majka! Bože milosrdni,
Teža kob je nije mogla snaći.
Svaki dan je slomljena i zdvojna
Polazila do grobnog mu huma,
Kitila ga suzami i cviećem,
Dok napokon — nije sašla s uma!
Tako raj mi paklom prometnu se,
Pa sam mahnit tada sumnjat stao
I o samom Bogu! Dokle nisam
Još i dragu ženu pokopao.
Što je kašnje bilo — ne sjećam se,
Al je brzo sa mnom svršilo se, —
(I tuj rukom pokaza na čelo),
Čini mi se: sâm sam ubio se!«

Tad četvrti stao pripoviedat:
»Braćo moja, poslušajte mene!
Vas je jedan u životu strad'o
Rad ubožtva, drugi radi žene,
Treći opet radi djece svoje;
Ali sa mnom inače je bilo:
Ja još ni sad vjerovat ne mogu,
Što se sa mnom u životu zbilo!
Jerbo vi ste gore medju ljudmi
Htjeli samo svoju sreću steći,
Ali ja sam prije reda mor'o
Radi tudje sreće u grob leći.
To me boli. Bio sam prepošten,
A to danas nikomu ne prudi:
Svim sam ljudem htio raj nagodit,

Pa me nisu razumjeli ljudi!
Oni nisu sliediti me mogli
U zanosnu moga duha lietu,
Njihov sviet je viek na zemlji bio,
A moj opet na drugome svietu,
I da sviet taj na zemlju prenesem
Bio sam se odrekao svega:
I ljubavi, časti i bogatstva,
Sve za dobro svoga iskrnjega
I svog roda. Al moj rod je bio
Siromašak, rob i patnik živi,
Trebao je najprije slobode,
Da mi opet na novo oživi;
Pa sam za to putiti ga stao,
Da već jednom strese jaram kruti,
Ma da s tog je svuda pratio me
Samo očaj, jad i čemer ljuti;
A kad nakon već sam mislit stao,
Da je ipak već nadošla hora,
Da se i moj narod mukotrpni
Već jedan put k sviesti prenut mora:
Skupio sam dva tri dobra druga,
Ustali smo na oružje bojno, —
Ah! al narod! . . . On je izdao nas,
Volio je ostat roblje zdvojno!
Evo rebra, evo prsa moja,
Gledj'te, sve su polomljene kosti:
Vlastit narod ubio je mene,
A iz same puke zahvalnosti,
Što sam sav mu život žrtvovao,
Gdje sam mog'o bolju sreću naći,
I gdje nije poslje smrti barem
Žig sramote morao me snaći;

Jer uz moje ime pronosi se
Težak prikor kano šapat mukli:
Pravo mu je, bio je buntovnik,
Dobro, da smo ludjaka zatukli!«

I muk nasta, da sam čuti mog'o,
Kako strah mi glavom vlasi stresa,
Takova će valjda strava nastat,
Kad nestane zemlje i nebesa
I svemira svega! Ali u to
Podig'o se jedan kostur mali,
Hrom i grbav, nakrivljene glave,
Još bi mu se mrtvu nasmijali
Dobri ljudi! I on zborit zače:
»Ej, mudraci, meni vas je žao,
Što ste toli žalostni i nujni,
Pa već vidim, da sam na to spao,
Da još budem i po samoj smrti,
Što sam nekoč u životu bio,
Ne bi li vam te lubanje tužne
Opet samo malo razvedrio.
Čemu žalost, pa još rad života,
Hvala Bogu, dugo da ne traje,
Jer nam porod samo očaj puki,
A smrt istom pravi život daje!
Hoćete li, da vam raztumačim,
Što je ljudski život i što vriedi?
Ej, pa dobro! Slušajte me dakle,
Da vam pričam o vlastitoj biedi.
Vi ste svi mi naricali ljuto
Za nekakvom srećom izgubljenom:
Za bogatstvom, il za otačbinom,
Il za djecom, il za milom ženom;

Ja sveg toga nisam ni poznav'o,
To su za me bile puke bajke,
Pače ja vam nikad im'o nisam
Niti otca, niti drage majke,
Pa sam bio sretan! Evo kako:
Mene su vam negdje ukraj puta
U povojih jošter ljudi našli
Na pol živa, a na pol smrznuta;
Tako me je ostavila majka,
Ili otac, tko bi to sad znao,
Pa ih ipak zato kleo nisam,
Ali baš ni harno spominjao,
Jer to nisam bio dužan. Kašnje
Oni su me isti ljudi odgojili
Vrlo liepo, pristojno i fino,
Jer su bogme — umjetnici bili!
Djetinjstvo je prekrasno mi prošlo,
Jedva mogoh na životu ostat:
Svijali su noge mi i ruke,
Jer sam mor'o umjetnikom postat!
Malo hrane, a batina mnogo,
Živeć tako svaki božji danak:
Moraš postat lagan i razprużljiv,
Moraš postat okretan i tanak!
I ja sam vam našoj družbi tako
Skoro bio ponosom i dikom,
Jer sam post'o vještim pelivanom
I upravo slavnim umjetnikom!
Ej, da znate, to je život bio,
Napram njemu baš ništetno sve je:
Kano majmun po konopcu skači,
Dok majmuni drugi u te bleje!
Što njih briga, ako vrat si skrhaš,

Nogu smrviš, ili slomiš ruku:
Ta to su vam ljudi milosrdni,
To im služi za zabavu puku!
Ni ja nisam dobre sreće bio,
Jednoč padoh — prelomi se ruka,
Drugi puta — skrhaše se ledja,
Ter nakaza tako postah puka!
Je li, braćo, ie l' sad vjerujete,
Da djevojke nisam obožav'o,
I da nikad nisam tako zvane
Sladke bračne srećice poznav'o?
Pa ni roda, a ni otačbine,
Nego sam se skitao posvuda:
Otačbina svagdje mi je bila,
A sad mi je — moga groba gruda!
Pa i što bi žena, otačbina,
I bogatstvo, i koješta drugo:
Ta i sami čuli ste, da sve je
Samo varka, i ne traje dugo!
A sad pitam: nije l' ljudsko žiće
Puko ruglo i prokletstvo živo,
Kojim kob nas u dobroti svojoj
Obdaruje toli milostivo?
Nisu l' ljudi puki pelivani,
Harlekini i ludjaci pravi,
Koji samo po konopcu skaču,
Dok im smrt se ne prikuči glavi,
Ter vrat skrše? Samo što je sreća
Nekim manje, drugim više loša,
Al sâm ljudski život sav ne vriedi
Niti jednog prebijenog groša!«

»Ah! to i ja mislim!« oglasi se
Tužnim glasom drugi mrtvac bliedi,

»Al najveći grieh je — djecu radjat,
Pa ju onda ostavit u biedi!
Jer sve, što ste pričali do sada,
Sve je samo kano puka sjena
Prave boli — napram težkim mukam
Samo jednog samrtnog mi trena!
O da mogu njega vam opisat,
Prokleli bi božji svemir cieli,
I sve, što je živoga u njemu, —
Ali eno, već se zora bieli!« . . .
I tu pogled svoj na iztok svrnu,
I taj pogled pade ravno na me,
A ja htjedoh s užasa uzkriknut,
Al me suze zagušiše same, —
Spoznasmo se. . . Nu on se okrenu,
Kô da svoju bol mi sakrit kuša,
Pa tad tiho reče: »Ne, ne mogu
Dalje pričat, — eno sin me sluša!« . . .

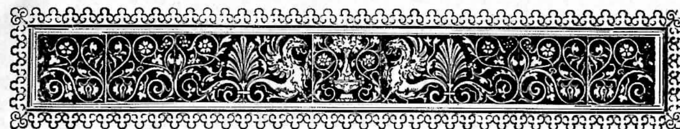
Ja ne mogoh dugo k sviesti doći,
Stajao sam kano kamen hladni,
Samo što sam kadkada uzdahn'o:
»O moj otče, o moj otče jadni!«
Ali u to probudi me opet
Čudan štropot i iz te žalosti:
Cvokot zubi i užasno muklo
Škrgutanje mrtvačkijeh kosti,
I kukanje toli očajničko
Kô da pakla dveri su odprte:
Kosturi se uhvatili liepo,
Pa se biesno u svom kolu vrte
Al i pietô u to već naviesti
Stidnu zoru, zaručnicu danka, —

I tad kô da zemlja se potrese,
I sveg nesta poput grozna sanka.

*
* *

Zora sviće, ali toli blieda
Kano da je ustala iz groba,
Tmurno nebo suzami ju kvasi
Ganula ga njezina žaloba;
Kiša pada sumorno i nujno,
Tihi vjetrić plače u svom lietu,
Svud po zemlji kal i blato samo, —
Dosadno je — dosadno na svietu . . .

Vilenjak.

Bura diše strašnim dahom,
Vjetar urla kano manit,
Kô da želi jednim mahom
Pusto drvlje utamanit;
Odkida mu tanke hvoje,
Kano da ih srpom kosi,
Pa ih snagom duše svoje
Vrtoglavce u dalj nosi;
I sve jače, sve silnije
Krši, mota, ruši, hara,
Pa još pjeva, još se smije
Vrhu razspa, što ga stvara!
U to nebo iznenada
Razgnjevi se strašnim gnjevom,
Pa i s njega za čas tada
Plane munja jasnim sievom,
I s visine tad nebesne
Grom zatutnji groznim rikom,
Pa vam biesno u hrast tresne,
A on k zemlji padne nikom!
Vjetar brije kamen tvrdi
Kano da je s uma siš'o,
Čini ti se: Bog se srdi,
Što je sviet taj stvarat iš'o,

Pa ga sad tol težko bije,
Ne bi l' na dno pakla pao, —
Da sve misliš: vrag se smije,
Što je sviet taj toli zao!

S vihra biesa .nahnitoga
Koliba se trese mala,
Tu je povrh čeda svoga
Biedna majka zadrhtala;
Njeno čedo sad je bolno,
Njemu valjda nema lieka,
Satrt će ga neumolno
Neumolna samrt prieka.
Proljet ide, jaglac cvati,
Svem se svietu sreća javlja,
Samo sin joj težko pati,
Jerbo u njeg nema zdravlja;
Čim je nikla proljet mlada
On je vesel gorom poš'o,
Pa je tada iznenada
Sav satrven kući doš'o;
Pitala ga brižna mati,
Gladeći mu kosu krasnu:
S česa li mu srce pati,
S česa li mu oči gasnu?
Ali on je rukom man'o
I tad glavom kimn'o lako,
Pa je težko još uzdan'o
I tad plak'o, ljuto plak'o.

Dolazile stare bake
Vračare i bajalice,
Donosile svakojake
Razne trave ljekarice;

Al ni jedna nije mogla,
Da ga rieši jada zloga,
Već je svaka zapomogla:
— Očuvaj nas, Bože, toga!
Bliža mu se zadnji dašak,
Iztiče mu žiće golo,
Jer je jadan siromašak
U vilinsko zaš'o kolo!
A kom jednoč medju vile
Nesrećom je kad zabludit,
Mora još za snage čile
Il očajat, il poludit!
Tomu više nema spasa,
Taj se brzo u grob smota,
Il je s tuge i užasa
Mrtvac jurve za života! —
I jer majka sve to znade,
Suza joj se s oka krade.

Svaka ljubav tek je bajka,
Što ju mašta izmišljava,
Pravo ljubi samo majka,
To je cigla ljubav prava,
Kojoj nikad naš'o ne bi
U čem drugom njen začetak,
Nego koja tek u sebi
Ima izvor i svršetak;
Svaka druga ljubav traži
Tisuć slasti i milota,
Da si barem njimi blaži
Težke jade tog života;
Samo majka ne zahtieva
Ni uzdarja, ni milošte,

Već kog cieli sviet prezrieva
Ona uviek ljubi jošte, —
Njena ljubav nema kraja,
Jedina je kćerka raja.

Pokraj loga svoga sina
Brižna majka sjedi sama,
I sred tuge i gorčinâ
Zdvojno biele ruke lama;
Kolibom joj vjetar njiše,
Ali ne će u tu sobu,
Gdje bolestnik jedva diše,
Gdje je tiho kô u grobu,
Gdje se samo kadkad čuju
Molitvice tihi glasi,
Što se uviek opetuju:
»Spasi mi ga, Bože, spasi!«

Pred ikonom Čudotvorke
Kandilnica gori mala,
Tu je, lijuć suze gorke,
Majka majku molit stala:
— Oj u biedi i strahoti
Smiluj mi se, majko sveta,
Ti, koja si na Golgoti
Vid'la sina razapeta!
Budi meni milosrdna,
Ti najbolje znaš jedina,
Kakova je rana grdna,
Kada majci otmu sina!
Smiluj se i sinu momu
I tek riečcu probesjedi
Svome sinu jedinomu,
Koj' ob desnu Bogu sjedi,

Milošću vam neizmjernom
Da se vaši moćni glasi
Slože s mojom molbom smjernom:
»Spasi mi ga, Bože, spasi!«

U to sin se od sna prene,
Otvarajuć trudne vedje,
I u majku upre zene,
Pa ju gledje, pa ju gledje;
A kad njene suze speti,
Bolno mu se srce gane,
Ter se svoga jada sjeti
I tad majci zborit stane:

»Ne plači mi, majko dobra,
Što me shrva sudba prieka,
Mene smrt već žrtvom obra,
Meni više nema lieka;
Ja sam mlad još, mlad i mio,
Al sam sit već tog života,
Jerbo za me on bi bio
Samo užas i strahota,
Pa kad više nemam volje,
Da po tuge moru brodim:
Zar mi umriet nije bolje,
Da se svega oslobodim?
Ja ti nikad ne bih mogo
Svoje puste sreće steći,
Ja sam shrvan, iznemog'o,
Pa sad moram u grob leći.
Ali prije nego padnem
U plien prahu zemaljskomu,
Prije nego dušu dadnem
Svomu Bogu svemožnomu,

Pričat ću ti tajnu priču,
Povodnicu sudbe zle mi,
Jer se u njoj grozno stiču
Moje patnje, muke sve mi,
I kad nju mi čuješ jednom,
Ne ćeš meni protuslovit,
Već ćeš i ti dušom lednom
Ranu smrt mi blagoslovit.
Ti i sama moraš reći
I naglasit to izrikom,
Da sam vazda bio sreći
Pastorkom i nametnikom!
Jerbo dok je ona drugim
Raj na zemlji satvarala,
Mene ti je nizom dugim
Svojih hira varakala:
I kad već sam mislio si,
Da ju mitim žarkom hvalom,
Što i mène k nebu nosi, —
Vukla me je zemskim kalom!
I kad s te sam strane hude
Upoznao njenu zloću,
Mrzio sam nju i ljude
I tražio svud samoću;
Tu sam sebi nebo stvar'o,
Tu sam o svom raju sniv'o:
S cviećem sam se razgovar'o,
Ptičice sam odgojiv'o!
Oj, te ptice, moje druge,
Vazda su mi dobre bile,
Sve su moje težke tuge
Vazda sa mnom podielile:
Pjevale mi toli krasno,

Da sam sve sa uma smetn'o,
Da je uz sve zlo užasno
Moje srce bilo sretno!
Pjesme su im žuboreće
Svu mi dušu obuzele,
Te sam i ja s tajne sreće
S njimi pjev'o dane ciele;
I mi smo se razumjeli,
O taj govor tko bi znao,
I mi smo si reći smjeli,
Gdje nas tišti udes zao!
Slavuljak je mali tako
Svoju dragu oplakiv'o,
A i ja sam s njime plak'o,
Jerbo sam ga sažaljiv'o;
Kos je opet klikt'o lugom,
Da je cieli žamor nast'o,
Jer se je sa svojom drugom
Donapokon ipak sast'o;
Mali palčić hvalio se,
Da je carem ptica post'o,
A sve na to smijalo se:
Ej, pa nek mu bude prosto!
Golubica zagukala,
Kol' je sretna ljubav vjerna,
Al tad me je sahrvala
Vazda tuga neizmjerna,
Ter je nisam slušat htio,
Da me teža bieda slieće,
Već sam gorke suze lio
I rosio njimi cvieće;
A i cvieće pojmilo je,
Čemu mojih suza vrelo,

Raztvaralo čaške svoje,
Pa je tada brzo svelo,
Il je toli mirisalo,
Te sam opet gled'o bodar,
Kako j' sunce obasjalo
Svod nebeski, čist i modar;
Kako j' k njemu poletio
Sivi sokol iz svih sila,
Ter sam i sâm pomislio,
Da već i ja imam krila,
Pa sam tada gorom tek'o
Sve to više, k nebu bliže,
Oj, daleko, predaleko,
Kamo jedva čovjek stiže.
Oko mene prostire se
Tiha, niema pustoš sama,
Samo kadkad začuje se
Kako netko grmlje lama:
Je li neman ili vila,
Da tu možda blago straži?
Nije! To je srna bila,
Koja k vrelu stazu traži.
Opet grohot drugi puta
Usred špilje čuješ crne,
Da s užasa mah ti kruta
Živo srce trnom trne:
Je l' to klika djavolova,
Koj' se paloj duši smije?
Nije! To je noćna sova,
Koja tom se tamom vije.
Često me je zgoda koja
Zastrašiti tako znala,
Ali jednoč, majko moja,
Jednoč mi je kocka pala!«

I tad sinak majku svoju
Malko vode zamolio,
I izpivši kaplju koju,
Tihim glasom nastavio:

»Bilo divno predvečerje,
Sumrak se je k zemlji spušt'o,
Ko alemje i biserje
Sjalo se je nebo sušto;
Mjesečina i vedrina,
Zlatnih zviezda cielo morje,
Te je bila baš milina
Pogledati to obzorje,
Gdje se nježi, gdje se mazi,
Kano čedo pustopašno,
Pa se s vedrim nebom srazi
I cjeliva tad izdašno;
A sve zviezde svjetlucaju,
Sve trepere u miloti,
Kano da se smijuckaju
Svoj božanskoj toj ljepoti!
Ja sam opet gorom tek'o
Sve to više, k nebu bliže,
Oj, daleko, predaleko,
Kamo jedva čovjek stiže.
Na jedan put klonem, stanem:
Je l' to sanak ili java?
Trnem, strepim, bliedim, planem,
Okuplja me slast i strava:
Na pećini povrh mene
Sjedi dieva povisoko,
Jošter nikad takve žene
Ne vidje mi bistro oko;

Sva je divna u bjelini,
A prozirna kao rosa,
Sve po travi, po cjelini
Pala joj je zlatna kosa;
Oh, ta kosa tol' je sjajna,
Te sve misliš: glava gori!
Tko ju smotri, s ognja tajna
Mora i sam da izgori!
A te oči, toli crne,
Oj, a ipak toli nježne,
Pa te grudi, baš bez skvrne,
Oj, te grudi, toli snježne,
Te sve misliš, sad će eto
Žarko sunce njih raztopit,
Pa te tako smami sve to,
Da baš moraš oči sklopit;
Al i opet njih otvaraš,
Da još motriš tu divotu,
Da si dalje nebo stvaraš,
Nesudjeno tvom životu.
Zlatne si je vlasi plela,
Ne pazeć, da l' tko ju gleda,
Pa je pjevat započela
Pjesmu sladku poput meda:
S te bi pjesme oživio
Isti mrtvi stanac kamen,
Kamo l' ne bi mladić mio,
Kom je srce živi plamen!
I ja sam ti, majko, tako
Zanio se dušom mladom,
Pa sam k njoj se sve polako
Stao liepo krasti kradom, —
I sad kako, ne znam ni sam,

Tog se sjetit već ne mogu,
Ali dugo iš'o nisam,
Pa sam pao — njoj do nogu!«

I tad rukom bolnik mladi
Za srce se prihvatio,
Grud mu stegli težki jadi,
Oj, a čelo znoj cblio;
I jer baš je težko strad'o,
Svim je tielom zadrhtao,
Al je ipak bol savlad'o,
Pa je opet pričat stao:

»Čim je mene divna žena
Iznenada opazila,
Kliknula je udivljena,
A krv mi se oledila,
Ter već nisam više znao,
Da l' sam živ il mrtav bio,
Mozag mi se vrtit stao
I kô lud sam proslovio:
— Oj, oprosti, ma tko bila,
Tako tebi Boga živa!
Jamačno si biela vila,
Pa mi budi milostiva!
Tvoja pjesma zaniela me,
Da sam pliv'o u radosti,
Te su amo noge same
Doniele me... S tog oprosti,
Što te smetam u tišini,
Što ti motrim obraz mio,
Pa se topim u milini,
Da bi odmah umriet htio!
Smiluj mi se, pa mi kaži,

Što si, tko si, odakle si?
Jer mi tvoje vele draži,
Da ti smrtno biće nisi!
Smiluj mi se! —

Tu je bio
Kraj i mojih rieči pustih,
Jer se bijah prestrašio
I sam onog, što izustih.
Ali divna žena samo
Nježno me je pogledala,
Pa je onda kud i kamo
Još nježnije zborit stala:
— Ja te davno već poznajem,
Znam, da imaš srce vrelo,
Što te mlada ovim krajem
K mome carstvu vodi smjelo;
U sumračju večernjemu
Ovdje uviek rado maštam,
Tko me smeta. jao njemu,
Ali tebi ipak praštam.
Ja sam vila pjesnikinja,
Tko me jednom pjevat čuje,
Od zanosa i milinja
Sav svoj život pjesnikuje;
Ja sam njemu ljuba mila,
Ja mu gladim zlatne prame,
I gdje bila, i gdje bila —
On ti uviek misli na me;
Bez mene mu nema sreće
Ni ljepote, ni miline:
Kud god hodi, kud god kreće
Za mnom vene, za mnom gine!

Al i ja ga ljubim vjerno,
Da se na me ne potuži,
Dokle god mi liepo, smjerno
I odano samo služi;
Ali ako vjerom krene
I za drugom srcem plane,
Pa ju onda mjesto mene
Obožavat, ljubit stane:
Ja se ljuto svetim njemu,
Te je uviek plah i sjetan,
I u svome vieku svemu
Nije nikad više sretan.
Omrzne mu žiće cielo,
Samo smrti još se nada,
Venuti mu stane tielo,
A očajat duša mlada;
Živo srce obuzme mu
Težka muka i strahota,
I već spasa nema njemu,
Već je mrtav za života.
Takova je ljubav moja
Za smrtnika siromaka,
Al ako je duša tvoja
Dosta smjela, dosta jaka:
Ljubit ću te, ti me ljubi
Kano svoju ljubu vjernu,
Dok se život ne izgubi
U bezkrajnost neizmjernu;
Vilinsku ću moć ti dati,
Nasladom te svakom sladit,
Skupa ćemo cvieće brati,
Skupa ćemo pjesme gradit.
Oj, na moje grudi amo,

Ako imaš značaj tvrdi,
Da nam čistu ljubav samo
Čisti cjelov još potvrdi! —
To mi reče biela vila,
A ja padoh njoj u krilo,
I kad me je poljubila,
Tako mi je, majko, bilo,
Te sam blažen osjećao
Božjeg raja svu milotu,
I od čuda nisam znao,
Da sam jošte na životu.
Oj, al kad sam k sviesti doš'o,
Još je čudo bilo veće:
Već je sladki sanak proš'o
I već nije bilo sreće;
Ja se nadjoh sam na gori,
Svuda samo kamen grubi,
A već danak rujnoj zori
One modre oči ljubi,
I već ona pred njim bježi,
Već se stidno od njeg skriva,
A na duši jad mi leži,
Na srcu mi tuga živa.«

Tu mu snaga malaksala,
Težak uzdah k Bogu šalje;
Ali majka molit stala:
— Pričaj, sinko, pričaj dalje!

»Minulo je dva tri dana,
Vrieme ima brza krila,
Ali na me sirotana
Zaboravi biela vila.

Ja sam opet gorom tek'o,
Sve to više, k nebu bliže,
Oj, daleko predaleko,
Kamo jedva čovjek stiže;
Ali kad sam jadan sust'o,
Oko mene pustoš niema,
Sve je pusto, sve je pusto,
Biele vile nema, nema!
Samo jednom, majko draga,
Noć je bila toli vedra,
Kano da je narav blaga
Razgalila svoja njedra:
Ja sam s gore vraćao se
I satrven osjećao,
Da me jedva noge nose,
Pa sam k vrelu pobrzao,
Što za našim selom malim
Izvire i dalje teče,
Da se nešto bar razgalim,
Da me rana tol ne peče,
Ljuta rana, što ju vila
Zadala je srcu mome,
Ter i zadnjih nesta sila
Mom životu mladjanome.
Ali kad sam k vrelu doš'o
Nakon hoda vrlo duga,
Leden mraz mi tielom proš'o:
Kod njega je vila druga!
A ja opet klonem, stanem,
Je l' to sanak ili java?
Trnem, strepim, bliedim, planem,
Okuplja me slast i strava:
Povrh vrela sagnula se

Divna dieva kô za šalu,
I u njemu ogleda se
Kô u kakvom ogledalu;
A ja opet, ne znam ni sam,
Tog se sjetit već ne mogu,
Ali dugo krzm'o nisam,
Već sam pao — njoj do nogu!
Čim me speti, u sve glase
Kriknu dieva prestravljena,
Pobjeć htjede, ali ja se
Već dočepah skuta njena,
Pa ju stadoh zaklinjati:
— Ostaj, dušo, Boga radi,
Nemoj mi se uklanjati,
Spasi meni život mladi!
Već ne mogu da utolim
Svoga jada nesmiljena,
Ti me spasi, ja te molim,
Pa mi budi vierna žena!
Samo toga ja se bojim,
Da ti nisi biela vila,
Da me ne bi čarom svojim
Samo težko obsjenila!
Reci, tko si? —

Ali dieva
Samo se je nasmijala,
Pa me onda s desna, s lieva
Promjerila, pogledala.
— Baš si luda! — tad mi reče,
Sva rumena s težka stida,
To mi reče i uteče,
Nestade je meni s vida.

A ja ostah iznenada
Kao da sam s neba pao,
Te sam ti se istom tada
Snašao i mislit stao:
Ivanje je, majko, bilo,
Pa je došla vode piti
I zapitat vrelo milo,
Tko će jednoč muž joj biti?
Da l' me snadje čudo koje,
Ter već mišljah, da je vila?
Baš sam luda! Jerbo to je
Dražićeva Ivka bila! . . .
Tako vili s puka hira
Ja prekrših vjeru danu,
Te sad više nemam mira
Ni po noći ni po danu,
Jer mi za njom duša gine,
Za njom mlado srce vene,
I od toli zle sudbine
Samo smrt će spasit mene!
Za to, majko, umriet volim,
Smrt je za me život novi;
Ne žali me, ja te molim,
Već me liepo blagoslovi,
Pa ću lako poć onamo,
Gdje me čeka sreća bolja,
A ti onda reci samo:
»Nek se vrši božja volja!«

I kô nakon mučna djela
Klonula mu trudna glava;
Majka ga je tješit htjela,
Al već vidi: sin joj spava.

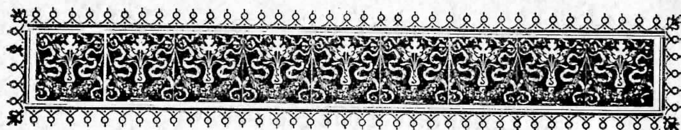
Srce su joj jadi stisli,
Pomno sluša svaki dašak,
Pa sve misli, pa sve misli:
»Neka spava siromašak!
Još mu možda ima lieka,
Smiluj mu se, Bože sveti!
Ne će mi ga sudba prieka,
Ne će mi ga još oteti.
Još ću ja se s njim ponosit,
Jer će ipak ozdraviti:
Ivku ću mu još izprosit,
Pa će onda sretan biti!«
I već sreća nedohitna
Materi se nasmijala,
Kad joj budu djeca sitna
Oko skuta skakutala:
To će raj na zemlji biti,
Kog još nije poznavala,
O kom tek je smjela sniti,
Pa je za to i zaspala.
Al do skora san joj bajni
Minuo je, izčezao,
Oj, a neki glas potajni
Biednoj majci šaptat stao:
»Biedna majko, zaspala si,
Kô da sjediš uz tudjinca;
Preni mi se! Spasi, spasi
Svoga sina, svog jedinca!« . . .

*
* *

Svanula je zora rujna,
Pozdravljat ju pietli stali,
Al je danas nešto nujna
Kao da za nekim žali;

Kao samom sukrvicom
Obzorje se cielo rudi,
A pred malom kolibicom
Skupilo se mnogo ljudi:
Biednoj majci donieli su
Mrtva sina siromaka,
Krvava na oštru klisu
Našla su ga dva seljaka.
Babe glavom zakimale,
Pa se u krug sakupile,
I tad mudro zborit stale:
»Vile su ga usmrtile!
Ali to je, pravo reći,
Sudba sviju vilenjaka!
Ah, na svietu nema većih
Patnika i nesretnjaka!« . . .

Ivica.

I.

Smrknulo se pusto nebo
Pred oluje dahom,
Smrknulo se, te već misliš:
Proplakat će mahom.
Dan je tmuran i žalobit,
Žarkog sunca nema,
Oblak leti za oblakom,
Na kišu se sprema;
A u selu zvona zvone
Kô da milo prose:
»Krstite se, molite se,
Nekog u grob nose!«

I gle zbilja sprovod mali
Eno k groblju kreće,
Ni desetak starih baka
U njem biti ne će;
Mora da je baš sirota,
Što se u grob prati, —
Oj, sirota i te kakva,
Siromaku mati!
Četvero ju ljudi nosi
Baš u tužnom liesu,
Ni imena na njemu joj
Napisali niesu!

Al tko mari, kad sirota
Kreće s zemlje ove,
Tko da mari, odakle je,
Kako li se zove?

Odnieli su biednu majku
K zadnjem pokojištu,
Što ga ljudi rano nadju,
Prem ga kasno ištu.
A za liesom išao joj
Sinak siromašak,
Mlad kô kaplja još i nevin
Ko angjelka dašak;
Pop joj pjev'o smrtnu pjesmu
Tužno i polako,
Nosila su škriputala,
A sin ljuto plak'o,

Ta već su mu toli rano
Majku pokopali,
Te je ost'o sam na svietu,
Ost'o bogac mali,
A o ničem, još o ničem
Nije ništa znao,
Osim samo, da je biednik
Ivica se zvao;
I jer više nije im'o
Nigdje nikog svoga,
A ni dobra ni imetka
Uprav nikakvoga,
Te je samo jošte mog'o
Od glada umrieti:
Morala je obćina ga
Na brigu uzeti.

Tako vam se, braćo moja,
Na tom svietu živi:
I za bogce još se brinu
Ljudi milostivi!
Obćinski su viećnici se
Malko svjetovali,
Pa su ga na hranu liepo
Staroj Bari dali.

II.

Na kraj sela stajala je
Kolibica stara,
A u njoj je stanovala
Stara baka Bara;
Koliba je bila trošna,
Samo da se sruši,
Krov joj prodrt, na sve strane
Kroza nj dim se puši.
Ali ljudi mislili su,
Da se stara baka
Ne bi mogla baš uvrstit
U broj siromaka,
Već da ima u potaji
Svega izobila,
Jer i vrstna i čuvena
Vračara je bila.

Jezici su pače zlobni
Svašta šaputali,
Da su i kô vješticu ju
Davno upoznali:
Jer da tudje krave muze
Usred noći crne,

Da se lako i u svaku
Spodobu obrne,
Da je često već na metli
Zrakom lepršala, —
Jednom riečju, da je dušu
Djavolu prodala.

A i jest se baka svakom
Uklanjala s puta,
Uviek bila mrka lica
Kano da je ljuta,
I sa nikim nije nikad
Rado čavrljala,
Već je Bogu molila se,
Njemu se predala.
Ljudi nisu nikad znali,
Što ju takvom stvori,
Nisu znali, kakova ju
Težka tuga mori.

Imala je nekoč kćerku,
Krasna li je bila, —
Tko ju vidje, mislio je,
Da je gorska vila!
Plave vlasi resile joj
Ovisoko čelo,
A izpod njeg crne oči
Gledale te smjelo,
I ustanca mamila te
Slašću rajskog meda, —
Ah, ljepota takova se
Ni opisat ne da!

Dičila se stara baka
Svojom kćerkom mladom,

Dok je nije stasit momak
Poljubio kradom;
Tad je baka morala mu
Svoje zlato dati,
I do skora mlada moma
Postala je — mati!
Al svom čedu život dajuć
Majčica sirota,
Skupom cienom platila ga —
Cienom svog života;
Umrla je, poginula
Mučenica draga,
A po svietu dragi poš'o,
Nestalo mu traga.

Ljudi nisu pojmit mogli
Bake sirotanke,
Da je smrt ju kćeri strla
Tobož nevaljanke;
Ali tudja sućut vam je
Za svu tugu sliepa, —
Oh, a tuga biedne majke
Sveta je i liepa!
Ljudi nisu pojmit mogli
Smrknuta joj lica,
I da često vanjština je
Puka varalica:
Jer se i pod mrkim licem
Često nježnost skriva.
Kano što pod tvrdim kamom
Ključa voda živa.

Kad je baka svoju kćerku
U grob pokopala,

Na utjehu ostala joj
Unučica mala;
Rujna ruža svenula je
U punanu cvietu,
A pupoljče odtrgnuto
Ostalo na svietu;
Baka ge je njegovala
Kano oči svoje,
Te je ipak liepo raslo
Kano malo koje;
Rasla Savka, liepo rasla
Kano čudo živo,
A uz nju je odrasao
I naš mali Ivo.

III.

Što je samo na tom svietu
Ljudem pametara,
Ponavlja se neprestance
Pripoviedka stara:
Igrali se, svadjali se
Kano djeca mala,
A kad ih je čila mladost
Snagom opasala,
Tudjili se, stidili se,
Uzdisali jako, —
Dokle nisu opazili,
Da se ljube žarko.

Tako vam je i sa Savkom
I sa Ivom bilo,
Zanielo je golubicu
Sokolovo krilo,
Pa je za njim poletila
U zanosnu lietu,

Jerbo bez njeg nije mogla
Sretna bit na svietu.

Da li znate, božji ljudi,
Što je ljubav prava,
Koja svojom snagom cieli
Svemir podržava?
Ona svojim tajnim čarom
Svako srce snadje.
Ali u njoj malo duša
Svoju sreću nadje;
Jerbo ljudi zle su ćudi
I tek za zlim teže,
Pa razvežu one niti,
Što ih ona sveže.

Dva su mlada srca bila
Kratko vrieme sretna,
Kad je mladost procvala im
Kano proljet cvjetna;
Ljubili se, milovali
Stidljivo i tajno,
Grlili se, uživali
Samo nebo bajno;
Mislili su, da će tako
Bit im svega vieka,
Da ih nikad, nikad ne će
Snaći sudba prieka,
Već da će se za života
Sreće naužívat,
I u grobu poslje smrti
Sdruženi počivat.

Tako vrlo često misle
Pustopašni ljudi,

Ali Bog im na nebesih
Inače dosudi;
A kad s težke kobi pukne
Koje srce čilo,
Ljudi samo hladno kažu:
»Sudjeno je bilo!«

Čim je baka opazila,
Da se djeca ljube,
Cieli dan je samo nešto
Mrmljala kroz zube;
Oj, a kad su prvi pietli
Na noćište sjeli,
Ivici je liepo rekla,
Da se od nje seli.
A u mrku noć je poš'o
Ivica i plak'o,
Al je i on tješio se:
»Sudjeno je tako!«
Kano sokol izranjeni
Snuždio se Ivo,
I već svojoj nesreći je
Povod naslućiv'o.
Želite l' ga i vi znati,
Ej, ta kazat ću ga,
Sve ću kazat ... Ali to je
Pripoviedka druga.

IV.

Poput skromnih i poniznih
Božjih pustinjaka,
Živili su u svom domu
Stari djed i baka;

Već im se je obojemu
Snieg na glavi ljesk'o,
I već dugo molili su
Kraljevstvo nebesko,
I umrli . . . Već ih dugo
Krije raka niema:
Dvadeset je tomu ljeta,
Što ih više nema.

Imali su milu kćerku,
Djevojke li divne!
Sve su mome rad ljepote
Na nju bile kivne;
Ali tako samo zloba
I nenavist sudi,
A svi momci, svi su za njom
Bili kano ludi:
»Ama baš kô jabuka je!«
Svaki ju pohvali; —
Blago onom, kom ju budu
Za jabuku dali!*

Ali Mara vrlo malo
Za tu hvalu mari,
Zanieli ju prekomjerno
Divotni joj čari,
Te je bila ponosita,
Da je zazor pravi,
Kano da je zlatnu krunu
Nosila na glavi.
Baš ni jednog momka nije
Pogledati htjela,

* U mom rodnom kraju, kad momak hoće da izprosi djevojku, pošalje k njezinim roditeljem dva snuboka s jabukom, u koju je zaboden stručak ružmarina.

Već je uviek pomišljala,
Na što ne bi smjela:
Da će i nju možda uzet
Koj' gospodin pravi,
Ako srce gospodsko mu
Ljubavlju zatravi,
Jerbo nije poznavala
Naravi im grube,
Nije znala: »Težko onom,
Kog gospoda ljube!«

Oj, a stari roditelji
Molili se Bogu,
Da ju samo za života
Sretno udat mogu,
Pa da uz nju još požive
Godinicu koju,
I u njenoj liepoj sreći
Nadju sreću svoju;
Al je po njih kobna bila
Njezina ljepota,
Jerbo ih je mjesto sreće
Zatekla — sramota.

K njim je često dolazio
Gospodičić mladi,
Da sa Marom ponositom
Zlatne kule gradi;
Tepao joj sladke rieči,
Raj joj slik'o živo,
I sve više njeno tašto
Srce obmanjiv'o:
Da viek samo nju će ljubit
U životu svome,

Da će rado i pošteno
Vjenčati se s njome;
Tako se je uviek pred njom
Lukavo pretvar'o,
Tako ju je napastov'o,
Tako nagovar'o, —
Dok joj nije bieda snašla
Roditelje stare,
Dok na jednom nije s njime
Nestalo i Mare.

Sad na svietu nije bilo
Većih nesretnjaka,
Nego što su bili jadni
Stari djed i baka;
Ljubili su svoju kćerku
Više svog života,
Pa ih rad nje eto snašla
Takova sramota,
Da se nisu nigdje više
Ni pokazat smjeli!
Al ni griešne još je nisu
Odreći se htjeli,
Već su svuda tražili ju
Kô da spas svoj traže:
Samo ljubav roditeljska
Takva čuda smaže!

Ali brzo prošao je
Mnogi danak bieli,
Pa i tjedan, pa i mjesec
Prošao je cieli,
A od kćeri nisu našli
Nikakvoga traga,

I napokon nemoćnikom
Klonula im snaga,
Te su samo uzdisali:
— Dodji, smrti hladna!
Propala je, propala je
Naša kćerka jadna! —

V.

Već je bila mrtva jesen,
Sve se lišće žuti,
S drveća ga na tla baca
Mraz i vjetar ljuti;
Narav kunja, kao da se
Već i na smrt sprema,
Težko onom, tko sad nigdje
Utočišta nema!

Večer pala . . . Vjetar hladan
Brije sve to jače,
Granje drhće, lišće šušti,
Kô da tužno plače.
Sve je tužno . . . A u domu
Djeda nam i bake
Gori vatra, da ih grije
Stare siromake;
Starica se Bogu moli,
Starac lulu puši,
Težko im je, kô da im se
Krov nad glavom ruši;
Ta već baki ni molenje
Tuge ne razbija,
A ni starcu žalostnomu
Pušenje ne prija.

Oboje se zamislilo:
»Bože, Bože sveti!
Tko li će nam oči sklopit,
Kad nam bude mrieti?«
Sve je tiho, tek na vatri
Suho drvlje puca, —
Tad se začu, kô da netko
Baš na vrata kuca.
— Pogledji der, tko je vani,
Pogledji der malko! —
Reče baka, a djed vrata
Otvori polako.

Mili Bože, dobri Bože,
Što je biednom starcu?
Kao da je podlegao
Strašnome udarcu:
Srušio se poput hrasta
Burom oborena,
A pred vrati stajala je
Otrcana žena.
Pridigla se stara baka,
Starcu svom pomògla,
Što je samo ljepše znala,
Što je bolje mogla,
Pa sve sluša . . . Netko plače
Kao diete malo,
A u njenoj staroj grudi
Srce zadrhtalo;
Pogledala: vani stoji
Kćerka joj jedina,
Skoro gola, a na ruci
Drži malog sina.

— Udji! — veli. Djed se njiše,
Kô da morem plovi.
— Udji samo, biedo moja,
Bog te blagoslovi! —

Prostili joj težku krivnju,
Odjeće joj dali,
Njezinom se malom sinu
Liepo radovali;
Oj, a kad je proljet došla
S cviećem svojim šarim,
Sklopila je kćerka oči
Roditeljem starim.
Al i sama ostala je
Jedva s dušom živom,
Ostala je na tom svietu
Sama s malim Ivom;
Bila slaba, bolovala,
Molila se Bogu,
I nad sinom izplakala
Gorku suzu mnogu:
»Kako će mu, kada umrem,
Bit kod tudjih ljudi?«
Tješila se: »Biti će mu,
Kako Bog dosudi!«

Šest je ljeta navršio
Istom Ivo mali,
A već su mu i majčicu
U grob pokopali.

VI.

Dan je krasan, nebo bistro
Kano riblje oko,

Već je na njem žarko sunc
Diglo se visoko,
Pa po crnoj zemlji baca
Svoje sjajne trake;
Oj, a jadni Ivo smišlja
Misli svakojake,
I od suza, gorkih suza
Oči mu se gase,
A na dobru pašnjaku mu
Stado mirno pase.

Misli Ivo, da l' će ikad
Svom se raju dovit,
Da li će ga pop sa Savkom
Ikad blagoslovit?
Da ga ona žarko ljubi,
To on dobro znade,
Al je ipak stara Bara
Ne će da mu dade.
Već je eto mjesec dana,
Bit će i dva skoro,
Što je njenu kolibicu
Ostaviti mor'o,
Pa još baka svojeglava
Smekšati se ne da,
Još ga uviek samo mrko
I poprieko gleda;
Al on ipak ne očaja,
Ufanja ne gubi,
Već potajno svoju Savku
Miluje i ljubi.

Druge su ga, crnje misli
Okupile jako,

Pa sve misli: zlo će biti,
Zlo i naopako!
Našao se iznenada
Gospodičić mladi
Pa sve Savki o poštenju
I sramoti radi;
Kao da je njena sjena
Sve se za njom krade,
Te već od njeg ni u crkvi
Mira ne imade;
Već i sama priznala je
Svome dragom Ivi,
Da sad pred tim bezočnikom
Viek u strahu živi.
Za to su ga crne misli
Okupile jako,
Pa sve misli: zlo će biti,
Zlo i naopako!

Znate l', što je ljubomornost,
Kako dušu mori,
Kako živo srce trga,
Kakva l' čuda tvori?
Bdije Ivo svake noći,
Svoje zlato čuva,
I kad mjesec divno svietli,
I kad bura duva;
Oj, ta tako ne čuva se
Niti carska kruna, —
Bdije Ivo, a za pasom
Kubura mu puna.
Težko onom, tko u koštac
S njim se sgrabi živo:

Ako li je na zlo spreman,
Spreman je i Ivo.

S nesrećom se nemoj titrat,
Ona brzo dodje,
A tko još ju izazivlje,
Uviek po zlu prodje.
Noć je mrka, ali Ivo
Na svom mjestu stoji,
Da je zviezdâ, mislio bi:
Momak zviezde broji.
Ali sjajnih zviezda nema,
Zemljom tama vlada,
A pred Ivu gospodičić
Banu iznenada:
Rieč po riečcu, krv uzkipi,
Kremen planu živo, —
S crnom ga je zemljom brzo
Sastavio Ivo.

VII.

Tamnica je kobna kuća,
Žalostna i tužna;
Ivo misli, kakva ga je
Snašla sudba ružna;
Misli Ivo, al svu grozu
Jedva pojmit može,
Pa kadikad samo šaptne:
— Bože, vječni Bože! —

Danas je na sudu bio,
Da mu ljudi sude,
Ali slučaj baš grozovit
Sbunio je ljude:

Kad je prič'o tečaj svoje
Sudbe nesmiljene,
Bliednut stao otac stari
Žrtve ubijene,
I sve dulje motrio ga
S grozom i užasom,
I na jednom očajnim ga
Prekinuo glasom:
— Stani, stani, nesretniče,
Živoga ti Boga!
Oh, ta ti si usmrtio
Brata rodjenoga! —
A kad to je izrekao,
Njihat se je stao,
Njihao se . . . i napokon
Na zemlju je pao,
Hripljuć težko, kô da duša
S tielom mu se dieli:
Kap mu pala, služnici su
Kući ga odnieli.

Tad i Ivu odpratili
K žalostnoj mu kući,
I još rekli, da će istom
Sutra sud mu pući.

Sjedi Ivo, u mrak bulji,
Ubit će ga bieda,
A pred njim se majka javlja
Kukavna i blieda:
Da l' ga žali, da l' ga kori,
Tko to znati može?
On ju gleda, pa tek šapće:
— Bože, vječni Bože! —

Užasno je na tom svietu,
Moji biedni ljudi,
Al trpimo, kako komu
Višnji Bog dosudi:
Na taj sviet se svatko rodi,
Da svoj jaram nosi, —
Ovaj se u slasti davi,
Onaj kruha prosi;
Al napokon smrt nas krene
K svojoj vječnoj luki,
I napokon: tko smo, što smo?
Prah i pepel puki!...

Pa i ova pripoviedka
Tako se svršava,
Jedan liepo, drugi ružno
S' zemlje izčezava:
Starca sjajno pokopali
Jednog liepog danka, —
Oj, a Ivu objesili
Na vješala tanka...

Sliepčeva ljubav.

I.

Zakukala tužno kukavica sinja,
Zaplakala biedna duša materinja,
Pa bugari težko, nariče i vajka,
Kô što znade samo ucviljena majka:
»O moj Bože sveti, veliki i jaki,
Baš me evo stiže udes naopaki!
Željela sam dobit premiloga sina,
Da mi jednom bude utjeha jedina;
Željela ga zdrava, pristala i liepa,
A kad tamo ja sam — rodila ga sliepa:
O moj Bože sveti i Nedeljo mlada,
Ima l' gdje na svietu još tolikog jada?«
Al muž ju je samo pogledao živo,
Pa joj plačnim glasom rek'o dobrostivo:
— Zlo je, što nas nije snašla sreća bolja,
Ali nek se vrši sveta božja volja! —

Na krštenju liepo ime su mu dali
I po rodjendanu Markom ga nazvali.

Porasao dječak kano cvietak mali,
Na jutarnjoj rosi perca što razgali,
Da se divi zori i sunašcu žarku,
Što je sjalo svima, samo nije Marku;
Za njeg ne bi sunca ni bieloga danka,
Nego samo tamna nojca bez prestanka,

Te je bio na tom svietu širokome
Kao da je davno već u grobu svome.
Roditelji s težke tuge iznemogli,
Mazili ga za to, što su više mogli:
Kô očinji vid je pazila ga mati,
Ne znala od mila, što li će mu dati;
Češljala ga svakom danku na uranku,
Izvezla mu divno košuljicu tanku,
Posula ju svojim suzicama blagim
Kô biserjem sjajnim i kamenjem dragim;
Na košulju prsluk nadjela mu plavi,
Te je Marko bio kô angjelak pravi
U nevinom jošte i djetinskom liku,
Uviek čist i krasan majčici na diku.
Crvenkapu otac kupio mu malu
I junakom svojim zvao ga za šalu,
I od najljepših mu bazgovih stabala
Napravio kuću i kolica mala,
I sa sajma konja donio mu divna,
Sva su djeca rad njeg Marku bila kivna,
Mjesto da se gdje god sakriju od stida,
Jer što će mu sve to bez očinjeg vida?

Ipak vam je Marko dobre volje bio,
Igrao se s djecom, kad je samo smio;
Djetinstvo mu tako prolazilo žurno
Kô svitanje zore turobno i tmurno,
Dok se sunce krije oblakom u njedru,
Da napokon sine na obzorju vedru.

II.

Pa i Marku sunce imalo je granut,
I njemu je zora imala osvanut,
Al ne ono sunce s božjeg neba bajnog,
Niti ona zora s iztoka presjajnog,

Nego drugo sunce, zora druge moći,
Što u svačje srce slást božansku toči,
Što ju gledat mogu i sliepčeve oči.

Proljeće je bilo, sviet slavio slavlje,
Kô bolestnik, kad mu povrati se zdravlje;
Na slamnatih krovih rode klepetali,
Izpod nizkih streha vrabci cvrkutali,
Al i kukavice kobnu digle buku,
Pa u lugu klikću: »kuku, kuku, kuku!«
Snuždila se nešto i Markova mati,
Rad šta li i kako, sam će Višnji znati,
Pa turobno gleda u jedinca svoga,
Već pristala momka, sliepca ubogoga.
Pristao je sin joj, nema da se srami,
Na šiju mu pali zlatokosi prami,
A rumeno lice miljem prosijava,
Mislio bi čovjek: djevojka je prava!
I svi kažu: »Nema momka toli liepa,
Šteta, što je mati rodila ga sliepa!«
Šteta, bogme, šteta! Tko će o tom sporit?
Al se božjoj volji moramo pokorit.

Za dalèke gore zalazilo sunce,
Rubeć čistim zlatom modre im vrhunce;
A sa posla ljudi vraćali se kući,
Moleći se Bogu, ili pjevajući,
Al Markova otca nije jošte bilo,
Da ga samo nije što zla zadesilo?
U šumu je ranim jutrom otišao,
Gdje je, drva siekuć, težko rabotao,
Da privriedi svojim, što nam svima treba,
Nešto trošna ruha i komadić hljeba.
Već mu ženi težki jadi srce stisli,

Nešto kobna sluti, nešto strašna misli;
Pred kuću joj u to banu liepa Kata,
Susjeda im prvog kćerka umiljata.
Što li joj je samo? Sva je prestrašena,
Drhće kano srna, ljuto izranjena,
A grud joj se čista nadima sve jače,
Pogledji der samo: oj, ta ona plače!
»Što je, dobra dušo?« zapita ju žena,
A i njoj su lica suzom orošena;
Djevojčica tužno k nebu oči diže,
Pa pristupi brzo k biednoj ženi bliže
I tek dvie tri rieči potiho joj reče, —
Oj, a žena klonu, svinu se i kleče
I zavapi kô što tek očajnost može:
»O moj vječni Bože, o moj vječni Bože!«

Kad je sliepi Marko majčin vrisak čuo,
S pretežka je jada težko uzdahnuo:
Skočio bi, da joj ljutu ranu vida,
Ali što će jadan bez očinjeg vida?
Ustao je ipak, al je odmah pao,
Djevojci je bilo biednog momka žao:
Pritrčala k njemu ljepotica Kata,
Savila mu biele ruke oko vrata,
Priniela mu k uhu svoje lice nježno
I kô dobra sestra šaptnula mu nježno:
— Ne plaši se, brate, Bog je tako htio,
Hrast je tvoga otca danas usmrtio! —

Tad se mahom trgla, kô da stid ju prenu,
U kuću je momka uvela i ženu,
Cielu božju večer blažila im jade,
Kô što samo dobra ženska duša znade,
Gukala im kano golubova ljuba,
Kad izgubi svoga dragoga goluba.

Nesreća nas snadje, da nam srce lama,
Ali ona nikad ne dolazi sama,
Već nas samo vara kano strašna varka,
Oj, a tako bješe i po jadnog Marka:
Otčevo su sutra pokopali tielo,
Drugi tjedan majci čitali opielo.

III.

Osta Marko samac, uboga sirota,
Nigdje ništa svoga, osim svog života!
Snašao ga očaj, pa mu grlo davi,
Pa ga težko mori u snu i na javi,
Pa mu prsa para poput oštra brida, —
Što će sâm na svietu bez očinjeg vida?
U toj težkoj tuzi srce mu je meko
Stalo miljem nježit novo čuvstvo neko,
Pa i makar da je gorke suze lio,
Ipak se je nad'o, ipak živit htio;
Jer od onog kobnog, nesretnoga dana,
Kad je smrt mu otca snašla nenadana,
Kadno mu je nježno ljepotica Kata
Svoje biele ruke svila oko vrata,
Da ga milo tješi, pa i nehotice
K zlatokosim pramom priniela mu lice:
U srcu u onaj bješe mu trenutak,
Kô da se je rajski otvorio vrutak,
Da mu prsa hladi vodom bistre česme,
Romoneći poput angjeoske pjesme!
I umilno kad je tješiti ga stala,
Kada mu je nježne rieči šaputala,
Ćutio je, kako srce mu se tali,
Osjećao, kako njezin dah mu pali
Hladno lice poput nebeskoga plama,

A u duši razkoš prelieva se sama.
Ugaslim je okom nije vidit mog'o,
Al duševnim okom vidio je mnogo:
Vidio je divnu i božansku vilu,
Angjeosku sestru i drugarku milu,
Kako nam ju samo opisuje bajka,
Kako mu je često pričala i majka.
Nije sliepac znao, kakve su joj vlasi,
Kakva li im boja vedro čelo krasi,
Nije znao, da l' su plave ili crne,
Al je osjećao, da mu srce trne
Čim mu samo dvie tri bliedo lice dirnu,
Da podignu duše površinu mirnu,
Kao što se more digne i nabuja,
Kad ga ljubit stane bura i oluja.
Nije sliepac znao, kakvo joj je lice,
Kakve su joj oči, kakve trepavice,
Nije znao, da l' su crne ili plave,
Al je osjećao, da je s tajne strave
I miline sva mu duša zadrhtala,
Kadno mu je Kata nježno šaputala
I kad joj je lice ćutio vrh svoga,
Kano žarko sunce vrh tla ledenoga.

Al od onog časka nema mira više,
Neprestance mašta, mašta i uzdiše,
I kô sliepac gleda sliku divnog raja,
Pa u strahu drhće, strepi i očaja,
Jer ga tužna uviek mori muka živa:
Hoće li mu Kata biti milostiva,
Da ga spasi iz te očajničke biede,
Da ga jadna sliepca u taj raj uvede?

IV.

Svi su ljudi znali, da je Kata bila
Plemenita duša i djevojka mila,
Al se ipak otac začudio silno,
Kada ga je stala moliti umilno:
— Ja te liepo molim, uzmi k sebi Marka,
Žao mi je, otče, sliepca siromaka,
Da se s težke tuge lomi i prekida
Samac na tom svietu — bez očinjeg vida! —
Pa i Katin otac dobra srca bio,
Svojoj kćerki rado molbu izpunio:
»Hvala milom Bogu, u nas ima svega,
Pa će biti dosta za nas i za njega;
Ubogim pomagat i Bog zapovjedi,
Idi, pa ga k nama u kuću dovedi.«

K zapadu je sunce klonulo i opet,
Mučio se Marko, kô na križu propet,
Mučio se Marko, uzdisao jako,
Jerbo mu je bilo zlo i naopako:
Koliba mu pusta, nigdje nikog nema,
Svuda samo noć je, samo tuga niema,
A u duši mu se silna čeznja javlja,
Malo sreće želi, kô bolestnik zdravlja,
Al je naći ne će, to on dobro znade,
I za suzom suza s oka mu se krade.
U to netko tiho kucnu mu na vrata,
A u malu izbu udje liepa Kata;
A kad Marko začu svoju milu ljubu,
Kao da je čuo angjeosku trubu,
Koja ga iz groba diže i probudi,
Da mu ili pakô ili raj dosudi.

Ali rajsku sreću donese mu Kata,
Pozdravi ga liepo kano svoga brata,
Pa mu milo reče, za što k njemu dodje, —
Oj, a Marku tielom mraz i oganj prodje,
Te je od veselja grud mu htjela pući,
Kad je ona k svojoj povela ga kući.

Dovela ga kući ljepotica mila,
Večeru mu tečnu liepo pripravila,
I u meku postelj spavati ga vrgla,
Al se ipak malko lecnula i trgla,
Kad je Marko u snu uzdisati stao
I sveudilj njeno ime spominjao.
Ali još se više prepala sutra dan,
Kad joj Marko stao naricati jadan,
Kako bi tek za nju i svoj život dao, —
Ubogoga sliepca bilo joj je žao:
Ta zar njeg da ljubi, jadna siromaka,
Kraj tolikih drugih pristalih momaka?

V.

Ipak Marko bio sretan kô u raju,
Sva mu sreća bila u tom osjećaju,
Da je uz nju smio život svoj živovat,
A o drugoj sreći ne htjede ni snovat.
Dosta mu je bilo, da joj glasak čuje,
Da ju kano kakvo više biće štuje,
Kô što Majku božju mi štujemo samo,
Prem nam nije dano, da ju ugledamo.

Znao je i Marko, da o sretnu braku
Nije ni pomišljat biednu siromaku,
Pa je često mašt'o, da bi blažen bio,
Kad bi bar o Kati jednom reći smio:

»Udaje se sretno, ide u dom novi,
Nek ju sreća prati, Bog ju blagoslovi!«

Što je Marko mašt'o s priegorne milošte,
To se je i sbilo istog ljeta jošte,
Te mu je i brzo nesudjena ljuba,
Prhnula u gnjezdo svojega goluba,
Pa je Marko često bris'o suzu vrelu,
Jer to gnjezdo bješe u drugome selu.

Jednom nije Marko smiriti se mog'o,
Plakao je jadnik, plakao je mnogo,
Hotio je samo jednu rieč joj čuti,
Pa ma onda mor'o s mjesta poginuti.
Noć je bila divna, mjesečina krasna,
Moj se Marko trže, baš kao iza sna,
Uze svoju štaku, pa tiho izadje,
I pod božjim nebom sam se samcat nadje.
Na nebesih zviezde svjetlucaju jarko,
Ali biedni sliepac ne vidi ih Marko,
Već sve samo misli, da će i u noći,
U svom vječnom mraku, ipak k dragoj moći;
Ta toliko put su pričali mu ljudi,
Kud se ići mora, — kako da zabludi?
Ide Marko, ide, pa sve tiho mašta,
Kako će mu Kata pripoviedat svašta:
Kako ima svega, što joj srce želi,
Kako li ju njegov dolazak veseli!

Ide Marko sretan, kô s dva zdrava oka,
A pred njim se rieka bjelasa duboka,
Kano jasni oganj površje joj sja se,
Misliš: čisto zlato u njem raztapa se.

Ide jadni sliepac, kob ga vodi neka,
A već mjesto drage hladna smrt ga čeka;
Al on sretan pjeva: »Kato, moje zlato« . . .
Izpod nogu zemlje nestade mu na to,
Jedva pjesmi uzklik: »Bože moj!« nadòda,
I zašumiv muklo — prekrila ga voda . . .

Braća.

Živili na gori ljudi,
Pravi božji siromaci,
Rodjena su braća bili,
Po zanatu ugljevari;
Stariji je ženu im'o,
Mladji nije . . . Živili su
Dosta zlo i mukotrpno,
Al su ipak sretni bili.

Jerbo što je, moji ljudi,
Prava sreća na tom svietu?
Pravoj sreći malo treba:
Dobro srce, duša čista,
I gdje to se dvoje složi
Kano dvoje nevinčadi,
Tu će Višnji uviek dati
Komad kruha, malo ruha,
I što još za život treba;
A gdje toga dvojga nema,
Uzalud je sve na svietn,
Jerbo sreće ne će biti.

Naši biedni ugljevari
Imali su dobro srce,
Imali su dušu čistu,
Pa su bili zadovoljni.

Radnja im je bila težka,
A zaslužba vrlo mala,
Al je Bog im uviek dao
Komad kruha, malo ruha,
I što još za život treba.
Živili su tako liepo,
Molili se višnjem Bogu,
Živili su, kô što samo
Srodna braća živit mogu;
Pazili se, ljubili se
Kano bieli golubovi;
Hranili se crnim kruhom,
Nosili se prostim ruhom,
Al su ipak sretni bili:
Dokle nije djavo kleti
U srce im unišao,
I dok svojim otrovom im
Nije život otrovao.

Stariji se Petar zvao,
Mladjem Pavo bilo ime,
I kô jaje jajetu su
Jedan drugom slični bili:
Istog stasa i uzrasta,
Istih vlasi gavranovih,
Istog oka sokolova,
Istog lica i obličja.
Al im ćud i narav bogme
Nije ipak bila ista:
Petar bio mrk i žestok,
Pavo uviek blag i nježan;
Prvi silna prkonjica,
Drugi prava djevojčica.

Ali to ih ipak nije
Baš u ničem razstavljalo,
Nego je još samo ljepše
Divan sklad im izticalo:
Jer kad Petar planuo bi,
Tad bi Pavo mirio ga,
Te je tako kod njih bila
Uviek ljubav, uviek sloga.

Ali još se mjesec nije
Niti dva put pomladio,
Što je Petar s Jelkom svojom
Oženjen i sretan bio:
U to Pavo iznenada
Svem se svietu tudjit stao,
Uviek bio vrlo nujan,
A ni Petar nije znao,
Kakova ga tuga mori,
Kakove ga misli muče,
Kamo l' drugi tko na svietu.

Misli Petar, domišlja se,
Žao mu je brata bilo,
Što mu više ne popieva
Kao nekoč grlom krasnim.
Misli Petar to i ovo,
Al se ne će domisliti
Težku jadu brata svoga;
A kad bi se domislio,
Šte je jadna Pavu snašlo,
Puklo bi mu srce živo
S težke groze i strahote;
Jer što Pavi srce mori,
To je strašno i užasno,

Tomu više nikakova
Na tom svietu nema lieka.

Petrova je žena bila
Liepa kao naslikana,
Al još više od ljepote
Krasila ju duša mila;
Ljubila je svoga Petra
Kô što žena muža ljubi,
Al i Pavu volila je,
Kô što sestra brata voli:
Uviek mu je bila dobra,
Uviek nježna i prijazna,
Ter i Pavo iz početka
Kao sestru ljubio ju,
Dok mu nije druga ljubav
Mlado srce obuzela,
Da ga muči nemilice
Poput zmije otrovnice.

Sad mu više nema mira,
Ne smije ju pogledati,
Sav se odmah zarumeni,
Čim ga njezin pogled shvati:
Ali odmah i probliedi,
Čim na brata oči svrne,
A u glavi i u duši
Redaju se misli crne:
Misli Pavo i razmišlja,
Što li mu je pamet smelo?
Ta on žarko Jelku ljubi,
A to ne bi biti smjelo!
Ali za što? Ta zar Petar
Nije uviek mrk i srdit?

Zar se često i na ženu
Ne okosne, ne naljuti?
Ter je sjetna, nevesela,
Jedva suze suzdržava,
A u Pavi s tajna gnjeva
Sva se krvca uzrujava.
Misli Pavo i promišlja:
»Za što nije liepa Jelka
Moja mila, draga žena,
Moja sreća na tom svietu?
Oj, ta ja bi drugčije ju
Ljubio i milovao,
Sav bi život, svu bi dušu
Samo njojzi žrtvovao!
A ovako« . . .
A ovako
Morao je često slušat,
Kako Petar Jelku kara,
Kako li joj mrzko zbori,
Te joj za sve prigovara;
Morao je često gledat,
Kako jadna žena drhće,
Kako plače . . .
To je Pavi
Zadnju mrvu hladna uma
Smutilo i oduzelo,
Pa je često u planini,
Kad je sam sa bratom bio,
Nečisti mu dolazio,
Pa mu tiho besjedio:
»Ubij brata! Za to, druže,
Za to ne će nitko znati,
Pa ćeš s Jelkom liepo živit,

Pa ćeš Jelku svojom zvati!«
Ali angjel, od zla čuvar,
Ljepše ga je svjetovao:
»Nemoj, nemoj duše gubit,
Biti će ti kašnje žao!«
Tad bi Pavo samo tužno
Svoga brata pogledao,
Pa bi onda kano mahnit
U samoću pobjegao.

Mučio se Pavo dugo,
Užasna je borba bila
Medju djavlom i angjelom,
Al napokon, al napokon:
Tko je svlad'o? Čuti ćete!

Već je večer . . . Petra nema,
Sam je Pavo s Jelkom liepom;
Sve ju motri, sve ju motri,
Pa sve bljedne i rumeni.
Al na jednom k njojzi skoči,
Pa se pred nju na tlo baci,
I obujmi skute njene
Kano mahnit rukom čvrstom,
Pa joj onda jecat stane:
— Smiluj mi se, ja te ljubim,
Smiluj mi se, budi moja! —
Ali mlada žena vrisne,
Kao da je ugrizla ju
Ljuta guja otrovnica:
»Mani me se, nesretniče,
Il ću sve svom Petru reći!«

Ipak nije ništa rekla . . .
Al od onog kobnog časka

Uviek bješe vrlo nujna:
Bilo joj je Pave žao.
Vidila je, da je jadan
Sve to više propadao,
A ni u nju ni u brata
Nije već ni pogledao;
Tražio je sav satrven
Samo pustoš i samoću,
Danju suze zatajiv'o,
A tihano plak'o noću;
Al je ipak tješio se:
»Hvala Bogu, ne ljubi me,
Inače me od zla ne bi
Spasilo ni brata ime!«

Oj, a Petar nije znao,
Kakav jad mu mori brata,
Za što li je uviek tužna
Ženica mu umiljata?
Smišljao je Petar dugo,
Pa je tad se dosjetio,
Il je bar nagadjat stao,
Što je tomu uzrok bio:
Već mu davno mučno bješe,
Što su pusti siromaci,
Što ih zarad slab, a težak,
Već u skrajnju biedu baci,
Ter ni Jelka onog nema,
Što si svaka žena želi,
A ni Pavo ne može se
Vjenčat s onom, koju voli,
Sve rad pustog ubogarstva, —
Pa ih za to srce boli.

Mislio je Petar tako,
Pa mu skoro srce puklo,
Viek je bio mrk i nujan,
Viek je nešto mrmlj'o muklo.
Težko onom, na kog vam se
Toli težke muke slože,
Od tog zla i patničtva nas
Oslobodi, vječni Bože!

Bješe ljetno predvečerje,
Ali nešto tamno, nujno,
Na nebu je svietlilo se
Neko svjetlo osebujno,
Zagasito i rumeno,
Kô da tmasta krv se ljeska,
Takova je svjetlost bila
I zemaljska i nebeska.

Petar jadan, neveseo,
U šumu je izišao;
I daleko u zatišju
Svoj je ugalj palit stao.
Posve sam je . . . Brata nema,
Bog zna, gdje li sad vrluda?
A u okrug oko Petra
Svud tišina, mir je svuda.
Samo kadkad iz daleka
Koj kosović klikne živo,
Samo kadkad pusto lišće
Što zašumi žalostivo.
Misli Petar i promišlja,
Snalaze ga misli crne,
Pa kadikad samo plaho
Na sve strane pogled svrne:

»Mili Bože, svoju biedu
Evo ćutim toli živo,
Oj, a tom je svemu samo
Ubogarstvo moje krivo:
I što žena težko tuži,
I što brat mi toli pati;
Ah, uz život što mi nisi
I bogátstva htio dati?
Jer da imam pusta blaga,
Ne bi svih tih patnja bilo,
A ovako volio bi,
Da me krije zemlje krilo!
Volio bi, da i umrem,
No da težku bol im gledam,
Ali ipak, ipak ne ću,
Da se pustu jadu predam:
Već kad ti mi dati ne ćeš,
Što nam biedna srca traže, —
Evo duše, smiluj mi se
Barem ti, paklenski vraže,
I namakni novca nešto,
Jer to bogme nije pravo,
Kad toliki žive slavno,
Da mi jadni siromaci
Pogibamo tol kukavno!
Čemu drugim na tom svietu
Svega dobra i na hrpe,
A nam samo suhi krušac
I za nošnju same krpe?
Oj, pomozi, dobri Bože,
Jer je to u tvojoj moći;
Oj, pomozi! Ako l' ne ćeš,
Možda će mi vrag pomoći!«

Tako vam je Petar jadni
Dosta dugo uzdisao,
Pa i zbilja, pa i zbilja —
Vrag je njemu pomogao.

Čuje Petar: nešto šušti,
Netko suho granje lama,
Gleda Petar, al već šumom
Prostrla se polutama;
Samo ugalj slabo tinja,
Samo oganj tiho gori,
Gleda Petar, — a pred njim se
Iznenada čovjek stvori.
Gospodsko je na njem ruho,
Otmeno je u njeg lice,
Oj, a Petru živo srce
Zadrhtalo nehotice,
Prepao se . . . Al za časak
Mrko ga je pogledao,
A taj čovjek, taj gospodin
Petru liepo zborit stao:

— Ja sam stranac i u lovu
Krivi put me zaveo je,
Pa sve tražim i ne mogu
Više naći družtvo svoje.
Hvala Bogu, tebe nadjoh,
Gdje ne mišljah nikog sresti,
Ti ćeš mene sad sprovodit
I na pravi put izvesti,
A za to će dobro djelo
Bog ti platit! —
Ali Petar
Samo zlobno pogleda ga,
Pa će njemu tad odvratit:

»Briga me je! Ja ne mogu
Svoga posla ostavljati,
Jer za ugalj izgoreni
Tko će meni išto dati?«

— A što sav taj ugalj cieniš? —

»Dva forinta.«

— Dobro dakle,
Dvostruko ti evo dajem,
Rado dajem, samo hodi
I na pravi put me vodi! —

I gospodin novčarku je
Iz svog žepa izvadio,
Oj, a Petru u oku se
Živi oganj zaiskrio;
Gleda Petar, pomno gleda,
Novčarka je novca puna,
Pa sve misli, da ne vriedi
Više niti carska kruna!
Pa sve misli: što bi bilo,
Da je njemu blago sve to?
I već mu je djavo kleti
Obsjenio dušu eto!

Poveo je Petar lovca,
Ali kud ga samo vodi?
No što li se strašna sprema,
Da se biede oslobodi?
Sikiricu čvrsto drži,
Al mu ruka podrhtava,
Brzo ide, a sa čela
Hladan znoj mu prokapava.

Misli Petar, misli, misli:
»Ta što ljudski život vriedi?
Samo časak, pa će biti
Kraj i konac našoj biedi!«
Smislio je . . .
Gusto grmlje
Sa svih strana baš ih kruži,
Sve je tiho, nigdje nikog,
Samo šturak tiho tuži;
Samo Petru srce kuca,
Kao da će grud mu probit,
Nije šala, ta on kani
Lovca ubit i porobit!
Svinuo je pusto granje
Lievom rukom, pa će reći:
»Hajd'te napred!« A sve misli,
Sad mi ne ćeš već uteći!
Sagnuo se lovac biedni,
Hotio se ogledati,
Al već Petar desnom rukom
Sikirom ga za vrat shvati.
Pade lovac potrbuške,
Kao što i hrast se svali,
Kad ga biesno iznenada
S mrka neba grom opali.

Podivljao Petar jadni,
Ne zna više ni što radi,
Krv i znoj sa lica tare,
Pa novčarku lovcu vadi;
Našao ju, pregledao,
Ter ju pomno na grud skriva,
A u duši glasno mu se
Glas savjesti odaziva:

»Nesretniče, jao tebi,
Čovjeka si usmrtio!
Kajnov žig te sad žigoše,
Proklet bio, proklet bio!«
I u stravi i strahoti
Sikiru je ostavio
Pokraj žrtve ubijene,
Pa je kući poletio.
Bježi Petar, bježi jadnik,
Što ga samo noge nose;
Već je zora svitat stala,
Kad je kući vrnuo se.

A sutra dan oružnici
Ubijena lovca našli,
I po selu s' sikirom su
Mrzkog krivca tražit zašli.
Pitali su: »Čija li je
Sikirica ova stara?»
A seljaci odmah rekli:
— Tamo onih ugljevara. —

I već cielim onim krajem
Koban glas je poznat bio,
Da je netko nekog lovca
Usred šume usmrtio.

Opet bilo predvečerje
Vedro, krasno, puno čara,
Al u maloj kolibici
Naših biednih ugljevara
Svi su bili vrlo tužni,
Jadni Petar ponajviše:
Na svom logu slomljen leži,
Pa sve stenje i uzdiše.

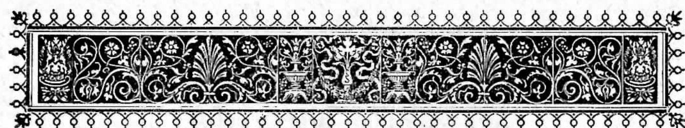
Pitali ga brat i žena,
Kakva li ga tuga mori?
Al on samo mukom muči,
Niti rieči ne govori.

U to već i oružnici
U sobu im malu pali,
I svu trošnu kolibicu
Pretraživat pomno stali.
Gleda Jelka, gleda Pavo,
Samo Petar ne miče se,
Samo mu se crne oči
Nekim čudnim sjajem kriese.
Ali ljudi zakona su
Brzo i na tavan zašli,
Pa su tamo i novčarku
I krvavi gunjac našli,
Pa će Petru:
»Pravo reci,
Nije l' ovo tvoje ruho?
Nije l' tvoja sikirica?«
Oj, a Petra grlo suho
Izdade i zlokobnica
Rieč mu zape . . .
Ali Pavo
Dosjeti se s mjesta svemu,
I da svoga brata spasi,
Priskoči što brže k njemu,
Pa mu jecnu:
— Oj, oprosti,
Oj, oprosti bratu ludu!
Ja sam lovca usmrtio,
Pa ću priznat sve na sudu! —

Gleda Petar i ne pojmi.
Što mu jadan bratac veli,
A već dotle oružnici
Svezali ga i odveli.

Eto, ljudi, to je ljubav,
Takva čuda ona tvori:
Jednoga u pakô surva,
Drugom raj na zemlji stvori.
Samo rad nje težko pate
I ta braća nevoljnici,
Petar doma, a moj Pavo
U tamnici . . .

Sirota.

I.

U mom malom rodnom selu
Živili su djed i baka,
A i kći je u njih bila
Liepa, kano naslikana.
Dolazili mladi momci,
Mladi momci sa svih strana,
Da joj svoje srce nude,
Da ju mole i zaklinju,
Da im vierna žena bude,
Ali ona svakomu je
Liepo rekla: »Ne ću.«

Djed i baka uživali,
Što je kći im milovidna
Toli čedna, toli stidna —
Ni udavat da se ne će.
Ali kad je k njima doš'o
I sam selski starešina,
Da ju prosi za svog sina:
Je li čudo, Bože mili,
Da su se predomislili?

Djed i baka bili su vam,
Pravi božji siromaci,
U njih nije ničeg bilo,
Do te kćerke jedinice,

A u selskog starešine
Bilo svega izobiljem,
Što ti samo srce želi,
Da svoj život mukotrpni
Zasladiš sa svakim miljem.
Za to su se djed i baka
Za bogátstvom slakomili,
Pa su svoju milu kćerku
Stali svojski nagovarat,
Da se kani stida svoga,
Pa da liepo, mirno podje
Za tog prosca bogatoga.
Liepa Milka nećkala se,
Al joj nije to pomoglo;
Liepa Milka plakala je,
Dok joj nije iznemoglo
Jadno srce. Jerbo stari
Roditelji neumolni
Svog su zeta izabrali
I za blago kćer prodali
Svojom voljom. I do skòra
S kićenimi svatovi je
Mladi ženik po nju doš'o,
I tad su mu djed i baka
Svoju liepu kćerku dali,
I u crkvu njih povèli,
Pa ih ondje povjenčali.

Mili Bože, ti jedini
Znadeš, što na svietu biva,
Jerbo njime vječno ravna
Tvoja ruka dobrostiva.
Od maliušne kućarice

Moga djeda, moje bake
Stvorila se jednim trenom
Liepa kuća zidanica.
Stara baka nije više
Po seljački nosila se,
Nego fino, po gospodski,
Kao što se i pristoji
Punici i majci sina
Seoskoga starešine;
A i djed se prometnuo
U pravoga gospodina:
Nije više ni radio,
Već u krčmu zalazio
Na čašicu dobra vina.
Liepo li je njima bilo,
Da već nije moglo biti
Nikud ljepše. Hvalili su
Višnjem Bogu na nebesih,
Što je takvu kćer im dao,
Ter im po njoj olakšao
Stare muke, stare jade,
Pa su za to molili ga,
Da i njojzi sreću dade.

Ali Milka sirotanka
Nije bogme bila sretna
Ni najmanje. Tko zna, za što?
Još djevojkom, da l' je možda
Svoje srce darovala
Drugom komu? Možda onom
Vragoljastom malom Petru,
Susjedovom sinu, kog je
Rad poštenja i ljepote

I rad srca i dobrote
Cielo selo milovalo?
Tko bi znao? Ona nije
Nikad toga nikom rekla,
Već je svoju težku tugu
Sama za se tugovala.
A muž njezin? Prve dane
Bio joj je dosta dobar,
Ali kašnje . . . Mili Bože,
Sve na svietu dosadi nam:
Tko će uviek isto jelo
S iste zdjele večerati?
Tko će uviek isto vino
Baš iz iste kupe piti?
Samo ludjak! Promjena je
Na tom svietu još jedina
Prava sreća! Uprav tako
Na zlu sreću mislio je
I muž naše sirotanke,
A tim više, što je nije
Iz ljubavi oženio,
Nego ga je samo na to
Njegov ponos namamio.
Ej, ta svaki momak želi,
Da najljepšu ružu trgne
I da njome zakiti se;
Ali čim ju pomiriše,
Čim ju samo na grud vrgne,
A on brzo zasiti se,
Pa ju onda u prah baci:
Neka vene, dok ne svene,
Ta on malo za to mari,
Jerbo odmah drugu nadje,

Koja mu se brzo čini
Mnogo ljepšom, mirisnijom,
Makar da se onoj prvoj
Ni s daleka sravnit ne da

Tako je i mladog Ivu
Moja Milka sirotanka
Samo tim začarat mogla.
Što baš nikom nije htjela
Čista srca svog darovat,
A on ju je donapokon
Ipak smio svojom zvati.
To je vrlo ugadjalo
Mladu srcu njegovomu,
Al za ljubav ono nije
Baš ni trunka jošte znalo,
A ni srce Milkino mu
Nije ljubav uzvraćalo.
Ona vam je za njim pošla,
Kano što bi i za orlom
Pošla mila golubica,
Da je silom ne ugrabi,
Ter je tako ne obljubi —
Dok je jadne ne pogubi.

Mnogi ljudi ne vjeruju
Niti u raj, ni u pakô,
Pa baš tko bi stalno znao,
Da l' je negdje na nebesih
Kakav raj, il gdje pod zemljom
Kakav pakô . . . Al ja znadem,
Da se jedan, pa i drugi
Može naći u životu.

Jer kad do dva ljudska stvora
Brak svoj sklope iz nagnuća,
I kad im se srca slažu
Kô dva čeda jedne majke,
Koja no se ljubav zove:
Eto onda pravog raja
Već na skutu zemlje ove.
Ali kad se do dva srca
Samo silom skupa svežu,
A da jedno ništa ne zna
Zà drugoga uzdisanje:
Eto onda pakla pravog
Već na zemlji. Takav pakô
Bio je i biednoj Milki
Brak sa srcem neljubljenim
I sa mužem nesudjenim:
Jerbo tko će ikad sljubit
Čistu rosu s' sunca žarom,
Tko li žrtvu kad izmirit
S njezinijem zulumčarom?

Kažuj sliepcu o ljepoti,
On je ne će cienit znati;
Daruj bogcu zlatnu krunu,
A on će ju razkovati:
Takav sliepac, takav bogac
Baš je i naš Ivo bio,
Jerbo nije svoje Milke
Uprav ništa cienit htio.
Iz početka ljubio ju
Kô što mali dječak ljubi
Igračku, al brzo ju je
Zavrgao, napustio.

Ona mu je bila samo
Kano kakva poslastica:
Istom ju je okusio,
Pa se odmah zasitio.
Bila mu je preveć sladka,
Ali vrlo malo sočna,
Dok je njemu prohtjelo se
Nešto jaka, nešto smočna;
I on naš'o, što je htio,
Našao je drugu ljubu,
Punaniju, pretiliju,
Živahniju, veseliju,
Koja nije kano Milka
Vas dan samo uzdisala,
Nego se je, bogme, s njime
I u vinu mjerit znala,
Koja nije kano Milka
Ženski stid i pred njim krila,
Već je, bogme, oko njèga
Drugačije tetošila,
Te je uviek pomišljao:
»Nisam svetac, drven ciepac,
Da se samo Bogu molim.
Već sam momak i vragoljan,
Da ovakvu ženu volim!«
I dokle je Milka biedna
Doma gorke suze lila,
On je s' svojom jaranicom
Lakoumne pjesme pjev'o;
Tratio je svoj imetak
I poštenje gubio je
Kô i zdravlje. A na ženu,
Na nju nije pomislio

Skoro nikad, ni za časak;
A kad je i nehotice
Možda i nje sjetio se,
Sjetio se samo ruglom:
»Oj, za stalno Milka sada
Samo plače! Luda bena!
Pa nek plače!« . . .
Djed i baka
Mislili su kô za sveto,
Da je Milka zadovoljna,
Pače sretna, jer su oni
Samo po njoj bili sretni,
Pa su sad u svojoj sreći
Za svu drugu tudju biedu
Bili sliepi. A sve selo
Već je davno dobro znalo,
Koliko je Milka sretna,
Premda toga ona sama
Nije nikad nikom rekla,
Jer je vrlo dobro znala,
Da bi svojom tužbom samo
Svoje stare roditelje
Pred svim svietom okrivila,
A ona je vrlo dobra
I zahvalna kći im bila.

Ali njezin muž je za to
Iz svih sila trsio se,
Da baš svatko živ saznade
Njenu kob i njene jade,
Jer je javno i očito
Sav se svojoj strasti dao,
I u svome lakoumju

Još se njom ponosit stao.
Liepo bi se nakitio:
Svjetle čižme do koljena,
Crne hlače sa rojtami,
Plavi prsluk našarani
I kaputić fina kroja,
Svilen rubac oko vrata,
Zlatan lanac na prsiju, —
Mislio bi: ne ćeš nigdje
Naći ljepšeg djuvegiju!
Pa još kad svoj šešir mali
Vragoljasto ponajeri,
Ne mogu mu o bok stati
Svega svieta kavaljeri!
A on onda posred sela
K svojoj diki pjevajući,
Da ljubezno pomogne joj
Cifrastije se obući;
Pa tad s njom u prvu krčmu,
Pij i pjevaj sve do zore,
Da se ljudi samo krste
S te sramote i pokore:
»Što taj svojoj ženi radi,
Bog i duša, nije pravo!
Taj je vragu predao se,
Pa će ga i odniet djavô!«

Taj je šapat već odavno
Cielim malim selom iš'o,
Samo djed i samo baka
Nisu njega čuti htjeli.
I sam starac prečesto je
Znao s krasnim zetom svojim

Kartati se, vince piti,
Pa je uviek svojoj baki
Vrlo važno šaptnut znao:
Takvog zeta nigdje nema
Ko što Bog je nam ga dao!«

A kći im je dotle mila
Uzdisala, suze lila,
I klečeći pred razpelom
Molila se dušom cielom:
— Prosti, Bože, mojim starim,
Što ovako životarim;
Prosti i mom jadnom mužu
I ojači moju dušu,
Da i dalje trpit mogu,
Dok i za me sirotanku
Ne nastane doba bolja,
Oj! a dotle, vječni Bože,
Nek se vrši tvoja volja! —

II.

I Bog joj se smilovao,
Molitvu joj uslišao
I utjehu njojzi dao,
Da već ljepše i divnije
Ni poželit nije mogla.
Rodila je žensko čedo,
I od tad joj činilo se
Kô da s tim je milim čedom
Po drugi put još i sama
Na nov život rodila se.
Ćutila je, da je majka,
I to čuvstvo blažilo ju
Nekom srećom neslućenom

I ljubavlju nesmućenom:
Majke, majke! Vi najveća
Od Boga nam blagodati! . . .

I na krstu svom je čedu
Vrlo liepo ime dala,
Jer je Nadkom nju nazvala,
I od sada sav je život
Samo za nju živovala,
I oko nje tetošila
Cieli božji danak. Njoj je
Košuljicu malu šila,
Pa ju vezom tad izvezla
Ponajljepšim, i za glavu
Kapicu joj izkačkala,
I za noge, za nožice
Splela joj je čarapice;
A kad kći je prvi put joj
Prvu riečcu protepala,
Onu sladku riečcu: »mama«,
Što kô rajska glasba glasi
Svakom uhu materinjem,
Nije njenoj sreći bilo
Na tom svietu suparnice.

Ali i ta skromna sreća
Nije bila posve čista:
Muž joj nije ni u kćerki
Kô ni u njoj uživao;
Ni djetinja duša mila
Nije srca ganula mu,
Već je uviek bio jošte
Mrk i surov kô i prije.

Nikad nije svoje kćeri
U naručje podigao,
Dapače je skoro nikad
Nije baš ni pogledao;
Al mu za to ni kći nije
Dugo »tata« reći znala,
Jer je već kô malo diete
Posve dobro osjećala,
Da joj otac dobar nije
I da samo majku ima.

Tako prošla do tri ljeta.
Živi Milka sirotanka,
Biedno živi, ali ipak
Svu tu biedu svog života
Ne bi nikad mienjat htjela
Ni sa carskom krunom samom,
Da joj za nju u zamjenu
Njenu dragu kćerku uzmu.
Oj, al i je vrlo mila
Njena mala kćerka bila:
Već je dobro ponarasla,
Već i sama hodit znade,
Već se s drugom djecom igra,
I po cieli danak božji
Već se s majkom razgovara.
Gleda majka razdragana
Svoju Nadku, svoju nadu,
Oj, a ipak suze tajne
Tajno joj se s oka kradu;
Tko bi znao, za što? Bože,
Samo tvoja mudrost silna,
Samo ona znat to može.

Pa i djed i baka sada
Sretniji su jošte bili,
Ljubili su unučicu,
I oko nje tetošili,
Što su samo više mogli.
Svega su joj kupovali:
Igračkâ i medenjaka
I šarenih opravica;
I još joj je stara baka
Kupila u bližnjem gradu
Svetu sliku božje majke,
Da nad njenom posteljicom
Kano druga majka bdije,
Da ju uviek od zla čuva,
Da joj svaku sreću dade.
Pa i bješe mala sretna,
Uviek zdrava i rumena,
Kano ruža pramaljetna,
Što se javi svom milinom,
Kada prvo cvieće nikne
I planinom i dolinom.

U toj sreći mile kćeri
Kud će majci ljepša sreća?
Da ju Bog zna kako mjeri,
Ne može već biti veća.
Oj, a ipak majka kradom
Suze lije, jad svoj krije,
Kô da joj se crna slutnja
Oko srca materinjeg
Poput zmije tajno vije.
Ćuti Milka sirotanka,
Da je uz svog mrzkog muža

Već odavno venut stala,
Ko pred zimu rujna ruža,
Kad je na nju studen pala,
Te sve više bliedi, bliedi,
Te sve više vene, vene,
Dok ju svojom hladnom rukom
Smrt i u grob ne pождene.

Ćuti Milka sirotanka,
Da je jako smalaksala:
Iza težke tuge ju je
Silna radost sahrvala,
Te već vidi, da joj više
Ne će sreća dugo cvasti,
Nego da će skoro klonut,
Da će skoro u grob pasti;
Pa ju težke misli more,
Ko da će joj glavu srubit:
»Tko će poslje moje smrti
Moju milu kćerku ljubit?
Otac ne će!« . . .
S te je misli
Izdisala uzdišući,
S te je misli dobro znala,
Da joj mora srce pući.
I ne prošlo ljeto dana,
Zvonila su zvona muklo:
Umrie Milka izjadana,
Živo joj je srce puklo.

Plakala je za njom kćerka,
Plakali su roditelji,
Plakao je skoro svako, —
Samo muž joj nije plak'o!

Već je smrknut i mučaljiv
S pokopa joj kući doš'o,
Pa je odmah preobražen
K svojoj staroj ljubi poš'o,
Da joj kaže, čemu se je
Nadala već toli dugo:
Čim se ženi zazeleni
Raka hladna, kuća jadna,
Vjenčat će se, što će drugo!

Maloj Nadki ubogarki
Čemerno je sada bilo:
Već u šestoj godini je
Težko zlo ju zadesilo;
Živila je sve do sada
Ko angjelak u svom raju, —
Oj, a znate l', kako mu je,
Kad ga iz njeg protjeraju?
Težko mu je, uzalud se
Uviek za njim ogledava,
Njega više nema, nema,
Pa mu duša očajava,
Dok napokon ne smalakše
I ne krene s ovog svieta,
Il se možda iz angjelka
I u djavla ne obrati,
Kad mu se na čistu dušu
Sve tegobe svjetske slože,
Te se mora po zlu dati, —
Oslobodi, vječni Bože!

Opet prošlo ljeto dana.
Mesopust je . . . A u domu
Nadkinoga otca kipi

Samo radost i veselje.
Pir se slavi: u vrh stola
Sjede ipak djed i baka,
Oj, a uz njih mala Nadka, —
Što zna ona? . . . . Ali za to
Roditelji njeni stari
Nisu smjeli k piru doći,
Pa su eto ipak došli,
Da joj drugu majku vide, —
Sram ih bilo! . . .

Tudja mati
Uviek vam je tudja mati,
Ona ne zna tudjeg čeda
Kano svoje milovati;
Al je dobro, kad je u nje
Ipak možda blaga duša,
Te bar svoga pastorčeta
Ne muči il bar ne mrzi;
Ali zlo i naopako,
Kad je zle i zlobne ćudi,
Onda jao tudjem čedu,
Kao što je sad i Nadki
Bilo jao, moji ljudi.

Dan za danom maćuha ju
Proganja i težko muči,
Sva je jurve prestrašena,
Ne smije joj ni na oči.
Pa ni liepa više nije
Kao što je prije bila:
Košulja joj zamazana,
Crne vlasi u neredu,
Te se svatko pitat mora,

Kad ju vidi jadnu, bliedu:
»Je l' to Nadka ona mila?
Bog i duša, nije, nije!
Baš se vidi, da joj majku
Već odavno raka krije!«

Opet prošla dva tri ljeta.
Nadka uviek k baki trči,
Da na njenom krilu plače,
Nadka uviek djedu veli:
»Otac me je opet tuk'o!«
Sad su istom djed i baka
Svoga zeta upoznali,
Sad su istom uvidili,
Kom su svoju kćerku dali.
Al im više mile kćeri
Nije bilo na životu,
Da ju mogu požaliti,
Što su ju za novac pusti
Prodali i žrtvovali
I tol rano — pokopali!
Al je za to unučica
Svojim licem milovidnim
Mrtve kćeri sjećala ih,
Jer je prava slika mila
Svoje mile majke bila.
I kad su ju pogledali,
Uviek su i nehotice
Sjećali se grieha svoga,
Pa su htjeli unučici
Svagdje pomoć i ugodit,
Kad već kćeri nisu znali.
Nu ni to im nije bilo

Sudjeno od višnjeg Boga,
Jer je brzo bližao se
Kraj života njihovoga,
Ter im bilo tamo poći,
Gdje se ne će već žalostit,
Gdje će sve im griehe težke
Bog i dobra kći oprostit.

Smrtna bolest baku prvu,
Pa tad djeda u grob svali:
Nadki bješe dvanaest ljeta,
Kada su ih pokopali.

III.

Znadete li, božji ljudi,
Što li znači rieč »sirota«,
Koja nigdje nikog nema
Na tom svietu širokome?
Ili možda, što je gore,
Ili možda ima koga,
Možda otca rodjenoga,
Al taj otac ne ljubi je,
Kao što ni Nadkin nije
Ljubio je.

Mala Nadka,
Nesretnica moja mala,
Težko strada. Eno vam je,
Gdje za selom guske čuva,
Nemojte je pogledati!
Sva je blatna, zapuštena,
Da ju vidi biedna mati,
Morala bi proplakati.
Vlasi su joj razkuštrane,

Oči mutne, zaplakane;
Jeca Nadka, težko jeca:
»Majko dobra, majko mila,
Za što si me ostavila?«
Plači samo, plači, plači,
Kukavice moja mala,
Ta i svaki zalogajak
Suzicami uviek kvasiš!
Plači samo, plači! . . .

Maćuha je
Nije nikad pogledala,
Nit joj kose počešljala,
Nit joj čista rublja dala;
Da je samo do nje bilo,
Ne bi joj priuštit htjela
Niti iste vode hladne,
Da si lice bar opere!
Gdje ju samo jadnu sretne,
Tu ju muči, tu ju kori;
Al ni rieči dosta nisu,
Već ju još i tuče! . . . Jao,
Jao tebi, ti sirota,
Što je majka rodila te,
I polazeć s tog života,
Što te nije usmrtila,
Ili živu pokopala.

Ali otac? Pitate me, —
Ne pitajte, ne pitajte!
Otac šuti, otac pije,
A kad ljudski napije se
Onda spava. Već i samu
Ljudsku pamet zapio je,

Te još samo u sviet bulji
Kô živina. Briga njega,
Što mu jadna kćerka strada,
Što mu vene toli mlada!

Baš je tiha večer ljetna . . .
Već se eno mladjak javlja,
Već i mliečni put se bieli;
Sve je nebo nešto sivo,
Kao da je sivom mrenom
Prekriveno . . . Sve je mirno,
Samo tamo u daljini
Čuješ lavež psa čuvara
I zvek zvonca: to se s paše
Biela janjad kući vraća,
Te već čuješ i pastira,
Gdje uz dude pjesmu slaže:

»Oj, djevojko, ružice,
Cvati samo, cvati;
Ja ću tebe ubrati,
I za šešir zadjet;

Pa kad kući vratim se
K svojoj majci staroj,
Sve će s tvoga mirisa
Divno zamirisat.

Pitat će me majčica:
»Što li to miriši?«
Oj, a ja ću lukavo
Njojzi odgovorit:

— To miriši, majčice,
Ova divna ruža,
Jer ti iz nje odiše
Djevojačka duša!« —

Sluša Nadka, pomno sluša,
Pa sve bljedne i rumeni:
Već je i njoj petnaest ljeta,
Već se i u njenoj duši
Javlja ona tajna sveta,
Što nam cielo biće naše
Svojom snagom preobrazi,
Što ju ljudi ljubav zovu.
Ali kog da ona ljubi?
Nigdje nikog! Jerbo ni nje
Nigdje nitko na tom svietu
Ne ljubi i ne miluje.
Eto, već ju strava hvata,
Što je tiha večer pala
I što mora kući poći;
Ta čim na to i pomisli,
S očiju joj suze kaplju.
Ali Nadka suze briše,
Pa će svoje guske brojit,
Jesu l' sve na broju? Nisu, —
Težka tugo i strahoto,
Što l' će sad joj biednoj biti:
Manjkaju joj guske dvije,
Liepa šarka i mazunka.
Traži Nadka, zalud traži,
Jer ih više naći ne će,
Nestalo ih, kô da ih je
Crna zemlja progutala.

Tražila je, mučila se
I napokon kući pošla.
Ide jadna, a sve misli:
Što li će joj samo reći

Maćuha? Jer kad je jednom
Već ju takvo zlo zateklo,
Rekla joj je: »Ubit ću te,
Ako bolje ne pripaziš,
Ubit ću te kano kuju!«
Došla kući. Otca nema,
Tko zna, kud je otišao;
A maćuha nemilostna
Iz kuće ju goni. Sva je
Već zelèna s težka biesa;
Već i žarač eno hvata
I kô luda viče: »Bježi,
Bježi odmah, kud te volja,
Kud te samo oči vode,
Il ću ti se krvi napit!«
Što je mogla? Pobjegla je,
Pobjegla je u noć mirnu,
Prevrćući, naričući,
Kao drobna lastavica,
Kad joj ruka bezdušnička
Drago malo gniezdo sruši,
Te ostane na tom svietu
I bez zadnjeg zakloništa.

Ide Nadka, suze lije,
Suze lije, pa se pita:
Kud da ide? Kud će jadna,
Nego k grobu majke svoje, —
To je njojzi dom jedini
Na tom svietu širokome,
U kom još bi naći mogla
Pokoja i utočišta.

Iza sela na brežuljku
Crkvica se vidi mala,

Vrlo trošna, vrlo stara . . .
Sgrbila se kano baka,
A u svjetlu mjesečevu
Mali joj se krst bjelasa:
Znak utjehe i spasenja
Patnikom i nevoljnikom.
Samo u njeg Nadka gleda,
Samo k njemu stići žudi,
Prem joj srce silno kuca,
Kao da će probit grudi.
Nije šala: ona ide
K tihom stanu pokojnika,
Oj, a već je dosta kasno,
Već je gluho doba noći,
Pa bi moglo i zla biti,
Ali će joj Bog pomoći.

Već je Nadka posve blizu,
Pa i vrata već otvara, —
Na groblju je . . . Strah ju hvata,
Tuj se krst do krsta koči,
A u svjetlu mjesečevu
I u sjeni tihe noći
Svaki čudan oblik prima:
Kô da se iz zemlje crne
Same suhe ruke dižu,
Pa se pustim zrakom šire,
Da ju shvate i obujme,
Da ju k sebi u grob vinu.
Drhće Nadka kao šiba,
Kad ju vir na vodi shvati,
I već htjede natrag krenut,
Ali kud će? Prekrsti se,

Prekrsti se dva tri puta
I »Otče naš« molit stane,
Pa sve ide. Dobro znade,
Gdje joj majku zemlja krije,
Gdje je njezin grobak dragi.
Ta koliko put je na njem
Plakala i naricala,
Pa je opet utješena
S njega kući vratila se,
Pa joj opet laglje bilo.

I sad Nadka na tom grobu
Smierno kleči, tiho šapće:
»Smiluj mi se, mrtva majko,
Bog će ti tu milost dati,
Da se na čas meni javiš,
Kad već nitko živ na svietu
Ne će mi se smilovati.«

I na jednom čudo divno
Prestravljena Nadka gledje:
Vidi majku pokraj sebe,
Kô što ju je nekoč vid'la
Baš na odru . . . Sva je blieda,
Sva je sjetna, nevesela,
Pa sve svoju kćerku motri,
I na jednom ruku digne,
Da ju biednu blagoslovi,
Da ju tješi . . . Ali u to
Dunu vjetar jačim mahom, —
Oj, a jadna Nadku klonu,
Ne smjede ni dahnut dahom!
Začu neki plač potajni,

Te ju snadje tuga velja,
Plač se čuo iz grobova
Njenih starih roditelja.

IV.

Minulo i opet ljeto . . .
Al da Nadku pogledate,
Ne bi je ni prepoznali,
Kakova je to ljepota!
Baš ti hvala, dobri Bože,
Što si na taj sviet čemerni
Poslao nam tog angjelka.
Ružice joj licem cvatu,
A na čelu lier se bieli,
Očice su ljubičice,
A ustnice jagodice!
Baš će sretan onaj biti,
Tko to cvieće sve ubere,
Taj će raj na zemlji naći
I bez kraja i bez mjere.

Al i Nadka sva je sretna,
Vesela i zadovoljna,
Otišla je iz svog sela
I u bližnji gradić došla,
Dobru je obitelj našla,
Pa sad liepo kod nje živi.
Marljiva je, poslušna je,
Svaki posô rado radi,
Te ju za to svatko voli,
Te ju zato svatko hvali.
Ali ona? Voli l' koga?
Mili Bože, tko bi znao
Puste tajne djevojačke,

Kad je srce djevičansko
Kano more nedogledno,
Koje u svom krilu krije
I biserja i koralja,
Al i ladja potopljenih,
I truleži i mrtvaca.

Ipak ću vam malko odat
Sladku tajnu Nadke liepe,
Jer sam dobro nju poznav'o,
Ljubila je krasna momka,
Gjuro mu je bilo ime,
A bio je pošten mladić
I pomoćnik postolarski.
Ljubio je i on Nadku,
A to nije baš ni čudo,
I već dugo smišljali su,
Kako li će ljubav svoju
Blagoslovit i posvetit
I pred božjim žrtvenikom.
Morali su malko čekat . . .
Baš je bilo žarko ljeto,
Gjuro nije jošter mog'o
Sâm da radi kao majstor,
Al je za to tješio se:
»Proć će ljeto, a k jeseni
Kupuj prsten, pa se ženi!«

Pa i tako bjehu sretni.
Ljubav im je bila čista
Kao pjesma angjeoska,
Što se krili pred priestoljem
Samog Boga previšnjega.

Bili su vam toli stidni,
Da se nikad ni u mraku,
Kamo li po bielu danu
Ni poljubit nisu smjeli.
Samo kad bi noću sjala
Ona sjajna mjesečina,
Te je cieli sviet već sniv'o,
On bi liepo doš'o kradom
K svojoj diki pod prozorak,
Pa bi tad uz tamburicu
Posve tiho njojzi pjev'o:

»Oj, koliko patio sam
I koliko strad'o,
Dok te nisam upoznao,
Nadko, moja nado!

Al čim sam te ugledao,
Tvoj je čar me svlad'o,
Te sam blažen sad i sretan,
Nadko, moja nado!

Pa ću tebi rad' posvetit
Svoje žiće mlado;
Ljubit ću te sve do groba,
Nadko, moja nado!

A kad jednoč mriet mi bude,
Umrieti ću rado
U tvom sladkom zagrljaju,
Nadko, moja nado!«

Ali i tom imao je
Kraj nadoći . . . I ta nježna,

I ta toli čista ljubav
Imala se smutit . . .

Došla jesen,
A za djake nastali su
Sretni dani. Sin jedinac
S visokih je škola doš'o
K roditeljem vratio se,
Gdje je Nadka živovala.
Bio je to gospodičić
Vrlo otmen, al bez duše,
Komu nije bilo stalo
Ni do časti, ni poštenja,
Nego samo do gospodskih
Svojih hira. Čim je doš'o,
Već za Nadku zapelo mu
Smjelo oko. Divio se
Njenoj snagi i jedrini,
Divio se i pomišlj'o:
»Mili Bože, puste l' sreće:
Da ju mogu predobiti!
Ali bilo kako bilo, —
Ona mora moja biti!«

Pa joj stao laskat, hinit,
Nudjat dare svakojake,
Al ga Nadka za to ipak
Niti slušat nije htjela.
Oj, a kad je uvidila,
Da joj ipak mira ne da,
Smislila je, da će brzo
I tu kuću ostaviti,
Gdje je do sad sretna bila.
Ali kad je gospodičić

Za taj njezin naum čuo,
Smislio je i on svoje:
»Ne ćeš pobjeć, curo luda,
I kad ne 'š popustit milom,
Ja ću silom!« . . .
Noć je crna,
Kano duša bezdušnika,
Koji se na zločin sprema.
Ponoć bije . . . Sve je tiho,
Sve je crno kô u grobu;
Al i kroz taj mrak se eno
Mrka sjena kradom krade,
Nestade je pod prozorkom
Odajice Nadke mlade.
Sve je tiho . . . Tad na jednom
Užasan se vapaj začu,
Pa i opet sve je tiho,
Sve je crno kô u grobu.

A sutradan čudili se
Gospodari Nadke jadne,
Da je više nisu našli: —
Pobjegla je od sramote!

I što bješe konac svemu?
Sudili ju dobri ljudi,
Kô što već ti pravednici
Sude svoga iskrnjega:
Plemeniti roditelji
Nisu sinu zamjerili,
Nego — Nadki! Tà sirota
Tek za novac prodala se,
Bezsramnica! . . .

Oj, a Nadka
Ni k svom Gjuri nije pošla,
Što će kod njeg? S težka stida
Pogledat ga ne bi mogla,
Kamo li se opravdati.
Ta to nije ni moguće
Jadnoj dievi prevarenoj,
Jerbo danas ne pita se:
Je li kriva, ili nije?
Već se samo hladno veli:
»Propala je!« Tako sude
Pravedni i mudri ljudi.

Dan je vedar . . . Sunce pali,
Biednoj Nadki suze suši;
Ona ide kano luda,
A ni sama ne zna kuda,
Nego smišlja . . . Smislila je:
»Idem na grob svoje majke,
Da joj svoju tugu kažem,
Pa da tad u rieku skočim
I utopim u njoj svoju
Težku sudbu i sramotu!«

Išla Nadka dugo, dugo,
Već je bilo jutro drugo,
Kada su ju polumrtvu
Baš na grobu majčinome
Ljudi našli. Dozvali joj
Starca otca nemoćnika
Već udovca. I primio
Jadni otac objeručke
Svoju kćerku izgubljenu,
I nad njome proplakao . . .

I očajnost slomila ga
I u postelj odmah pao,
I na smrtnoj postelji je
Za svoj grieh se pokajao,
Te je sad i kći mu znala,
Da je samo radi krivnje
Svojih starih roditelja,
Na te strašne muke pala.
Al je ipak smirila se,
Molila se višnjem Bogu,
Da osviesti roditelje,
Pa da više svoje kćeri
Za pust novac ne prodaju,
Jer za takav grieh se težki
Narav ljuto zna osvetit
I na sedmom pokolenju.

I kô kakva svetica je
Živit stala. Bolestne je
Neprestance njegovala,
Pa i moju majku milu . . .
A kad smo ju pokopali,
Ja sam tužan ostavio
Svoje malo rodno selo
I u dalek sviet sam poš'o,
Te već ništa nisam čuo
O siroti . . .

V.

Istom lani
Opet me je kob naniela
U to moje rodno selo.
Pošao sam s' sestrom svojom
Na grob svoje majke drage,

I tu baš pred crkvicom je
Zapušten nas dječak sreo.
Moglo mu je istom biti
Šesto ljeto . . . Liep je bio
Kô angjelak — al u dronjcih!
Gledao sam koji časak
Obličje mu. Mislio sam,
Da ga poznam i ne poznam;
Ali tad se dobro sjetim
Biedne Nadke . . .
U to bogac
K meni pridje, kapu pruži
Pa mi plačnim glasom reče:
»Smilujte se, gospodaru,
Darujte mi darak mali!
Moja mama umrla je,
Jučer su ju pokopali!« . . .

Guslar.

Ah, da može malo neba
Da se k nama preseli,
Pa da barem neki ljudi
Budu kano angjeli:
Krasno l' bi nam živit bilo
U toj božjoj naravi,
Al na svietu nema sreće,
Jerbo nema — ljubavi.
Sve, što ljudi ljubav zovu,
Sve je samo obmama,
Sve je samo puka tvorba
Izmišljenih pjesama;
Sve je samo pusto carstvo
Snivanja i maštanja,
Al na iavi nema carstva
Do li carstva plakanja.
Za to težko onom srcu,
Koje svieta ne shvati,
Nego misli za sveg vieka
O ljubavi snivati:
Ono ne će sreće naći,
Nego samu nesreću,
A sviet će ga još izsmijat
Uz porugu najveću!
Za to nemoj vrieme gubit,

Da se sreće domogneš,
Nego gledaj novca sgrnut,
Što god više uzmogneš:
Jer za novac ti ćeš dobit
I ljubavi i svega,
A bez novca, bez tog boga,
Nema, brate, ničega! . . .

I.

Tako bili djed i baka;
Oboje je jurve bilo
Dosta staro. U njih nije
Nikad ničeg pomanjkalo,
Do li jedno.
Djed je često
Svoju baku pitat znao:
»Je l' ti žao, što Bog nije
Bar nam jedno diete dao?«
A tad baka oči skrila,
Uzdišući iz sve duše;
A djed s tugom opazio,
Da ju gorke suze guše,
Pa umukn'o.
Samo vjetar
Tiho svir'o kroz okance,
Kano da im smrtnu pjesmu
Tužno pjeva neprestance,
Ter i djeda očaj snaš'o,
Pa je i on tad uzdan'o,
I sa svoga vlažnog oka
Utr'o suzu polagano.

Tako tek'o dan za danom,
Svaki im je jednak bio,

Dok se nije donapokon
Stari djedo razbolio
I prileg'o. On je znao,
Da se više ne će dići,
Dok ga tamo ne ponesu,
Kamo ćemo jednom stići
Svi na svietu. Baka ga je
Kano diete tetošila,
I pred kipom Majke božje
Potajno je suze lila;
Molila je višnjeg Boga,
Da joj djedu zdravlje vrati,
Il već, ako umriet mora,
Neka i njoj život skrati
Skupa s njime.
Jednoč bila
Umiljata večer ljetna,
Samom srećom i milotom
Odisala narav cvjetna;
Al sirota baka nije
Za tu sreću ništa znala,
Jer je njenom djedu bila
Težka bolest dotežčala,
I on jedva pridig'o se
Na svom tužnom smrtnom logu,
I tihano šapućući,
Molio se višnjem Bogu,
Pa će baki:
»Već su eto
Izbrojeni moji dani;
Ja ću umriet, a ti onda
Dostojno me bar sahrani.
Ali jedno mene boli:

Kada tebe bolest shvati,
Pa kad umreš, bako moja,
Tko će tebe pokopati?«

I umukn'o, u plač brizn'o,
Pa je dugo, dugo plak'o
Kano diete, i tad usn'o,
Te se više nije mak'o,
Nego umr'o . . .
Stara baka
Nije znala, što da radi,
Tako su joj srce staro
Bili stisli težki jadi;
Plakala je, plakala je
I kroz suze šaputala:
— Bože, budi volja Tvoja,
Budi tebi čast i hvala! —

Plakala je stara baka
Nad uzglavjem djeda svoga,
Al ju u to nešto trglo
Iz tog plača očajnoga;
Nije znala, da li sniva,
Il da rajske glase sluša?
U nebo joj vinula se
Izjadana, tužna duša,
Pa je tada vrlo jasno
Skladne glase razabrala:
Čini joj se, kô da sluša
Sladke glase od gusala.
Al tad opet sve umuklo,
Izčezlo je sve u mraku,
A na vratih netko rek'o:

»Smiluj mi se siromaku!«
Baka bolje pogledala,
Vidi: stoji dječak mali,
Poderan, je, a na licu
Bieda mu se tek zrcali.
Jednom rukom gusle drži,
Drugu k staroj baki pruža,
Darak prosi... Oj, a baka,
Gleda njeg, pa mrtvog muža;
A u djeda lice vedro,
Kao da se blago smieši,
Kao da joj tiho veli:
»Ženo, duše ne ogrieši!
Ja sam mrtav, ali evo
Zamjenu ti nebo dava;
Uzmi malog siromaka,
Bit će za te sreća prava!«

A još mali guslar stoji
Kano studen kip u mraku,
I ponavlja tužne rieči:
»Smiluj mi se siromaku!«

— Udji, sinko! — baka veli,
— Udji, Bog te k meni šalje,
Odsele ćeš sa mnom živit,
Ne ćeš poći nikud dalje! —

Unišao guslar mali,
Svoje gusle ostavio,
Mrtva djeda poljubio
I sa bakom suze lio.

II.

Čudili se ljudi, kad su
Djeda pokopali,

Jer mu je za liesom iš'o
S bakom guslar mali;
Ali kad su čuli, što je,
Hvalili su baku,
Što no se je smilovala
Bogcu siromaku:
Tako ljudi uviek hvale
Plemenite čine,
Al ih riedko kad i sami
U životu čine.

Ali stara baka nije
Čeznula za hvalom,
Već je samo uživala
U guslaru malom;
Niti otca, niti majke
Nije on poznav'o,
Već je bio na tom svietu
Ubogarče pravo;
Pitala ga, odakle je,
Ni tog nije znao,
Pravo čudo: kao da je
S vedra neba pao!
Pa i zbilja baki često
Srce zadrhtalo:
Da joj nebo svog andjelka
Nije darovalo?

A kô cvietak dotle ras'to
Siromašak mali,
Te su svi ga dobri ljudi
Liepo milovali,
Jer je bio vrlo krasan,

Vrlo bistra duha,
Ali uz to još i dobar
Kô komadić kruha.
Rastao i dorastao
Tako dječak mali,
Dani su mu prolazili,
Kô u kakvoj šali,
Jer te nije još poznav'o,
Moj šareni sviete, —
Još je bio čist i nevin,
Još je bio diete.

Ali kad je dorastao
Do mladića čila,
Neka mu je tajna tuga
Dušu okupila;
Pitala ga često baka,
Što je uviek sjetan?
Nije znala, da joj biednik
Nije više sretan.
Nije znala, za što li je
S težka jada plak'o,
A taj jad je njega bio
Snašao ovako:

Jednu večer skupila se
Selska čeljad mlada,
Da pred crkvom kolo pleše
Iza danjeg rada;
A moj guslar gudio je
Po svom običaju,
Gudio je, kao da mu
Za to krunu daju;

Ali što će njemu kruna,
Siromaku mladu,
Volio bi, da mu samo
Jednu momu dadu:
Danas ju je prvi puta
Pogledao pravo,
A i ona pogledom je
Šiknula ga zdravo;
Oko joj je bilo plamno
Kano sunce jarko,
Nije čudo, da je srce
Užgala mu žarko,
Te će jedva život goli
Od tog ognja spasit, —
Samo ona s poljubci bi
Mogla ga ugasit.

Cudila se čeljad živa,
Što je momku mladu?
Što li mu se iz gusala
Takvi zvuci kradu,
Da bi odmah zaplakati
Mogli s tajne slasti,
Ili u sam pakô srnut
S neke čudne strasti.
Samo dieva odabrana,
Sretna sa svog slavlja,
Pojmila je, da s gusala
To se ljubav javlja.

Pa što bješe? Prošla nojca,
Svanu jutro bajno,
Oj, a oni već su sretni
Sastali se tajno.

Ona njemu milo tepa:
»Sladka moja rano!«
A on njojzi nježno vraća:
— Nebo uzdisano! —
Nu tek tiho šaptali su,
Kao da se srame,
I na jednom našle im se
Rujne ustne same,
I na jednom zadrhtali,
Snašla ih tjeskoba,
I na jednom prisegli su —
Ljubit se do groba.

Gledalo ih sunce jarko,
Pa se nasmijalo,
Al je ipak toga dana
Nešto nujno sjalo.

III.

Ljubio je mašak
Umiljatu ševu,
Divio se njenom
Divotnome pievu;
Al je znao, da mu
Ne će sreća sinut,
Da se nikad ne će
Moći k njoj uzvinut,
Jer dok u nje bjehu
Do dva laka krila,
Svaka nit mu s' zemljom
Svezana je bila.

Ljubio je Veljko
Svoju Zlatku krasnu,
Njoj se je na javi
Divio i na snu;

Al je znao, da mu
Srce zalud pati,
Da je nikad ne će
Svojom ženom zvati,
Jer je u nje bilo
Mnoga svakog blaga,
Oj, a u njeg bogca
Samo duša naga.
To je jako peklo
Jadna siromaka,
Dok se nije svemu
Dosjetila baka,
Te je tad joj rek'o
Tajnu srca svoga,
Al se baš i nije
Pokajao s toga;
Jerbo se je baka
Samo nasmijala,
I sa smieškom rekla:
»Milom Bogu hvala!
Nemoj za to tužit,
Nemoj suzâ liti!
Sad je moja briga, —
Sve će dobro biti!«

Čudio se momak
Bakinome miru,
Obukla se ona,
Kô da ide k piru;
Svečanu je suknju
Odjenula plavu,
Maramu je žutu
Metnula na glavu,

S' zadovoljnim smieškom
K zrcalu je prišla,
Pa je tada tiho
Iz kuće izišla.

Čudio se momak,
Što to smjera baka?
Što li će učinit
Za njeg siromaka?
Čudio se dugo,
Te je i dan proš'o,
A on niti nije
Na svoj posô poš'o.
Ali kad je zemljom
Pala sjena mraka,
K posinku je svome
Vratila se baka;
Čelo joj je vedro,
Oko joj se blista,
S cieloga joj lica
Sieva radost čista,
Pa će Veljku reći:
»Prestani žalovat,
Sutra ću te s liepom
Zlatkom prstenovat.«

Snebio se momak,
Kô da grom ga tresnu,
Te mu crno oko
Kô mahnitcu bljesnu;
Skočio je k baki,
Pa je pred nju pao,
I kô diete ruku

Ljubiti joj stao:
— Kako bi me takva
Sreća mogla snaći?
Reci brzo, reci,
Il ću s uma saći! —

Tad i samoj baki
Suza s oka pala,
Pridigla ga ona,
Pa mu pričat stala:
»Prestani ludovat,
Moja mala ludo!
Ta to nije bogme
Baš toliko čudo!
Znadeš dobro i sam,
Da te Zlatka voli,
Pa ju otac daje,
Kad se liepo moli.
Niti slušat nije
Htio iz početka,
Jer da nigdje nemaš
Nikakvog imetka;
Ali kad mu rekoh:
Što je sada moje,
Da će poslje smrti
Jednom biti tvoje, —
Ej, moj mili sinko,
Kako li se sbuni,
To su bili drugi
Konci i računi!
Pa je i on odmah
Prestao mudrovat,
Te ćemo vas tako
Sutra prstenovat.«

Kako se je Veljko
Stao zahvaljivat,
To će svatko lako
Moći naslućivat,
Tko je ikad sazn'o,
Što je sreća prava,
Koja koga snadje,
Kad već očajava.

Sutradan se krasno
Slavilo veselje:
Dvim se mladim dušam
Izpunile želje;
Dva se srca snašla
U najljepšoj slozi:
U dobar čas bilo,
Bože im pomozi!

IV.

Brzo je vrieme hitilo,
Brzo su dani tekli,
A baš na same poklade
Bili su pir urekli;
Sav se je sviet veselio,
Kô da je već u raju,
Al su se već i poklade
Bližale k svome kraju.
Do dva su srca mislila,
Kad će se neba dovit?
Kad li će sluga božiji
Sreću im blagoslovit?
Ali je u to nenadno
Prilegla stara baka,
Težak je jad joj posinka

Snašao siromaka.
Smišljao Veljko, smišljao:
»Ne će mi dobra biti,
Ja ću za svojom pomajkom
Gorke još suze liti;
Jerbo već slutnjom zlokobnom
U srcu ćutim svome,
Da će i moja sreća me
Ostavit odmah s njome.«

Smrt se ni s mladim ne šali,
Stara još brže shara,
Brzo je, vajme, prebrzo
Umrla baka stara.
Vani je sviet jujuškao,
Šaleć se kojekako, —
Samo u maloj kolibi
Veljko je ljuto plak'o.

Njemu je bio doista
Svanuo crni petak,
Jer je sa smrću bakinom
Propao sav imetak;
Našlo se dalnjih rodjaka,
Pao je njim u krilo,
Jerbo na pismu ničega
Nije u Veljka bilo,
Te je i opet postao,
Što je i prije bio,
Pa već na svoju ženitbu
Nije ni mislit smio.

Al to je posve ponjatno
Mudrome otcu svakom:

Ta tko bi kćerku vjenčao
S guslarom siromakom?
Tako jeab rem mislio
Babajko Zlatke mile;
Zalud su sve joj molitve,
Zalud su suze bile.

A kad je post uminuo,
Bila je svatba sjajna,
S mladim se Vladkom bogatim
Vjenčala Zlatka bajna;
Otac je još i porugu
Pridao k svome hiru,
Pa je i bogca guslara
Pozvao liepo k piru.

Došao Veljko nakićen,
Kao da sâm se ženi,
Al su mu nešto obrazi
Užgani i rumeni.
Gledju ga ljudi, boje se
Zlokobnog kakvog čina;
Gledju ga babe, šapuću:
»Malko se napio vina!«

Veli mu gazda:

— Dat ću ti
Sve, što ti srce žudi,
Samo nam što god vesela
Zapjevaj i zagudi. —
Izvadi kesu, baci mu,
Puna je tvrdih škuda;
Veli mu Veljko:

»Hvali ti,
Baš ti je pamet luda!
Ja ću i mukte pjevati
Uprav do mrke noći,
Al ti ni prve pjesmice
Ne ćeš mi platit moći!«

Uzeo gusle, navio,
Poteg'o lučcem lasno,
Kapu na čelo nabio,
Zapjev'o gromko, glasno:

»U bogatca gavana
Bila kćerka krasna,
Liepa, kô što na nebu
Danica je jasna.

Mladjan vitez došao,
Zapjevao živo,
Brzo joj osvojio
Srce dobrostivo.

O njem dieva sanjari
Ob dan i po noći,
Moli otca, uzdiše,
Da će za njeg poći.

Ali otac veli joj:
— Ta ne luduj, draga,
U tog tvoga viteza
Nema pusta blaga! —

I da krunu postavi
Mudrovanju svomu,
Svoju kćerku prodaje
Proscu bogatomu.

*

A sad vitez pjeva svuđ:
— Kobi žalostiva!
Sad su naše djevojke
Samo roba živa!« —

Jedva je Veljko svršio,
Planuo gazda živo,
Dobro je pjesmu pojmio,
Pa mu je bilo krivo;
Ali ga guslar ošin'o
Pogledom žarkim, vrelim,
I još sa smieškom rekao:
»Dobru vam sreću želim!«

Tada je u noć pošao
Samcat sa svojom tugom,
Bilo je ipak žao mu
Razstat se s milom drugom,
Razstat se, jao, za uviek,
Težka li zla i jada,
Skoro je svatko propao
Tko vam s te rane strada.

Dugo ga nisu vidili,
Više u onom kraju,
Koga pak ljudi ne vide,
Za toga malo haju;
Ipak su često začuli
Da se još skonč'o nije,
Već da se svietom potuca
I da valjano — pije.

V.

Ciča je zima,
Da sve drvlje puca,

Kolibam na okna
Mraz i vjetar kuca;
Istom je zora
Osvitati stala;
Na kraju sela
Crkvica je mala,
K njojzi se kupe
Bogobojni ljudi,
Molitvom da si
Ojačaju grudi,
Pa da im srca
Čista i nevina
Pozdrave smierno
Božijega sina,
Koji će doći,
Da ih od zla spasi,
I da im život
Svojom vjerom krasi.

U to i župnik
Već se k crkvi bliža,
Ali tad stane
Pokraj svetog križa:
Pred njim u sniegu
Čovjek se je svio,
Pa se već liepo
Smrznuo bio.
Kraj njega leže
Gusle satrvene,
A do njih tikva
Rakije žežene:
Ne ima sumnje,
Opio se jadan,

Pa je tad ovdje
Naš'o pokrov hladan,
Koji je njega
Slabo prigrijav'o,
Već ga u vječni
Sanak mu uspav'o.

Tad ga je župnik
Odtud odniet dao,
Te ga je sutra
Liepo pokopao;
Još je na grobu
Prič'o ljudem živo,
Kako je svemu
Samo piće krivo.
Ljudi su na to
Vrlo tužni bili,
Ali su sutra
Kô i jučer pili;
A kad je drugi
Dan se u noć kren'o,
Nije već nitko
Bogca ni spomen'o.

GDJE JE ŠTO?

Izd. go . 1889.

95. **Kišpatić**: Iz bilinskoga svieta. Knjiga treća. (Pouč. knj. XIV.) for. 2.—
96. **Rabar**: Poviest rimskih careva. Dio drugi. (Svjetske poviesti knjiga IV) . . . . „ 2.—
97. **Maretić**: Slaveni u davnini . . . . „ 1.60
98 **Kumičić**: Teodora. Pripoviest. (Zab. knjižn. CXV—CXVII.) „ —.75
99. **Šenoa**: Sabrane pripoviesti. Svezak drugi . . . . „ 1.20
100. **Vojnović**: Psyche. Komedija. (Zab. knjižn. CXVIII—CXIX.) „ —.50
101. **Sundečić**: Izabrane pjesme. Uvodom popratio *H. Badalić* . „ 2.—
102. **Novak**: Podgorske pripovijetke. (Zab. knjižn. CXX—CXXI.) „ —.50
103. **Harambašić**: Pjesničke pripoviesti. (Zab. knjižn. CXXII—CXXIII) . . . . „ —.50

Od „Matice Hrvatske“ su još kao „družtvene naklādnine“ izdane sliedeće knjige:

I. Prievodi grčkih i rimskih klasika. Izdaje „Matica Hrvatska“.

1. **Homer**: Odysseja. Preveo, uvod napisao i tumač dodao *T. Maretić*. Zagreb 1882. 8⁰ Ciena za članove „Matice“ . . fr. 1.—
   Knjižarska ciena . . . . „ 1.50
2. **Sallustij**: Knjiga o Catilininoj uroti i o Jugurthinom ratu. Preveo i uvodom popratio *Ad. Veber*. Zagreb 1882. 8⁰
   Ciena za članove „Matice“ . . . fr. —.40
   Knjižarska ciena . . . . „ —.60
3. **Homer**: Iliada. Preveo i tumač dodao *T. Maretić*. Zagreb 1883. 8⁰
   Ciena za članove „Matice“ . . . fr. 1.—
   Knjižarska ciena . . . . „ 1.50
4. **Ciceron M. T.**: Izabrani govori. Preveo i uvodom popratio *Ad. Veber*. Zagreb 1886. 8⁰ Ciena za članove „Matice“ fr. 1.—
   Knjižarska ciena . . . . „ 1.50
5. **Herodot**: Povijest. Dio prvi. Preveo, uvod napisao i tumač dodao *Aug. Musić*. Zagreb 1887 8⁰ Ciena za članove „Matice“ fr. 1.—
   Knjižarska ciena . . . . „ 1.50
6. **Herodot**: Povijest. Dio drugi. Preveo i tumač dodao *Aug. Musić*. Zagreb 1888. 8⁰ Ciena za članove „Matice“ . . fr. 1.—
   Knjižarska ciena . . . . „ 1.50
7. **Tacit Kornelije**: Manja djela: Razgovor o govornicima. Agrikola. Germanija. Preveo, uvod napisao i [illegible] dodao *Milivoj Šrepel*. Zagreb 1889. 8⁰. Ciena za članove „Matice“ fr. —.50
   Knjižarska ciena . . . . . . „ —.75

Ciena za članove „Matice“ i učenike srednjih učiona **za svih sedam svezaka** *ovih „Prievoda“* **zajedno** *(mjesto 5 for. 90 novč.)* **samo 4 forinte.**

II. Hrvatske skladbe. Izdala „Matica Hrvatska“.

1. **Zajc**: Sbirka pjesama (XXIV) za jedan glas uz pratnju glasovira. Zagreb 1883. 4⁰ Ciena za članove „Matice“ . . fr. 1.—
   Knjižarska ciena . . . . „ 1.50

III. Rječnik hrvatsko-slovenski. Za slovenske svoje članove izdala „Matica Hrvatska“. Zagreb 1887. 8⁰ Knjižarska ciena . . fr. —.50

Ovaj rječnik dobiva na dar svaki **Slovenac,** *kad se medju članove „Matice Hrvatske“ upiše.*

IV. Knjižnica za hrvatske trgovce. Izdaje „Matica Hrvatska“.

1. **Lorković**: Počela političke ekonomije ili obćega gospodarstva. Zagreb 1888. 8⁰ Ciena za članove „Matice“ . . fr. 1.—
   Knjižarska ciena . . . . „ 1,50

☛ *Ostale od „Matice Hrvatske“ izdane knjige, kao i one, koje su ovdje zvjezdicom (*) označene, već su razprodane, te se ne mogu dobiti. Knjižarsko razpačavanje Matičinih knjiga povjereno je* **svim** zagrebačkim *knjižaram*

Tisak K. Al[illegible]ahta u Zagrebu

Izd. god.
1882. 46. **Kraszewski**: Kolibar. Pripoviest iz života. Preveo s poljskoga i životopisom piščevim popratio *Aleks. Tomić*. (Zabavna knjižnica LXI.—LXII.) . . . . „ —.50
47. ***Smičiklas**: Poviest hrvatska. Dio prvi. (Poučna knj. IV.) „ 3.80
48. **Tomić J. E.**: Komedije, svezak II. (Zab. knj. LXIII.—LXV.) „ —.75
49. **Novovjeki izumi** u znanosti, obrtu i trgovini. Knjiga prva. „ 2.50
1883. 50. ***Maspero**: Poviest iztočnih naroda u starom vieku. Preveo *Gavro Manojlović*. (Svjetske poviesti knj. I.) . . . . for. 2.—
51. **Novovjeki izumi** u znanosti, obrtu i trgovini. Knjiga druga. „ 3.—
52. **Lorković**: Žena u kući i u družtvu . . . . „ —.80
53. **Šenoa**: Sabrane pripoviesti. Svezak prvi . . . . . . „ 1.50
54. **Marković**: Iz mladih dana. Pjesme izvorne i prevedene. (Zabavna knjižnica LXVI LXVIII) . . . . „ —.75
55. **Sisolski**: Gospodja Sabina. Roman. (Zab. knj. LXIX-LXXII) „ 1.—
56. **Mažuranić Vl.**: Grof Ivan. Igrokaz u pet čina. (Zabavna knjižnica LXXIII—LXXIV) . . . . „ —.50
1884. 57. **Tomić P.**: Poviest rimska do careva. Prvi dio. (Svjetske poviesti knjiga III.) . . . . for. 2.—
58. **Kišpatić**: Iz bilinskoga svieta. Knjiga prva. (Poučna knj. IX.) „ 2.50
59. **Carić**: Slike iz pomorskoga života. Knjiga prva . . . „ 1.50
60. **Šenoa**: Sabrane pripoviesti. Svezak treći . . . . . . „ 1.50
61. **Okrugić**: Šokica. Pučki igrokaz. (Zab. knj. LXXV—LXXVI.) „ —.50
62. **Sergij**: Perom i olovkom. Crtice. (Zab. knj. LXXVII-LXXIX.) „ —.75
63. **Tomić J. E.**: Kapitanova kći. Pripoviest. (Zabavna knjižnica LXXX—LXXXII.) . . . . „ —.75
1885. 64. **Tomić P.**: Poviest rimska do careva. Dio drugi. (Svjetske poviesti knj. III.) . . . . for. 2.—
65. **Kišpatić**: Iz bilinskoga svieta. Knjiga druga. (Pouč. knj. X.) „ 2.—
66. **Carić**: Slike iz pomorskoga života. Knjiga druga . . . „ 1.50
67. **Šenoa**: Sabrane pripoviesti. Svezak četvrti . . . . . . „ 1.50
68. **Botić**: Pjesme. S uvodom *Mih. Pavlinovića* i *Fr. Markovića* „ 2.—
69. **Kumičić** (Sisolski): Sirota. Roman iz života istarskoga. Zabavna knjižnica LXXXIII.—LXXXVI.) . . . . . „ 1.—
1886. 70 **Kišpatić**: Kukci. Knjiga prva. (Poučna knjižn. XI.) . . for. 2.—
71. ***Kukuljević**: Glasoviti Hrvati prošlih vjekova . . . . „ 2.—
72. ***Broz**: Crtice iz hrvatske književnosti. Sveska prva . . „ 1.50
73. ***Veber**: [illegible] u Carigrad . . . . „ 1.50
74. **Šenoa**: Sabrane pripoviesti. Svezak peti . . . . . . „ 1.20
75. **Šandor-Gjalski**: Pod starimi krovovi. Zapisci. (Zabavna knjižnica LXXXVII—LXXXIX.) . . . . „ —.75
76. **Vojnović (Sergij)**: Ksanta. Pripoviest. (Zabav. knj. XC-XCII.) „ —.75
1887. 77. **Kišpatić**: Kukci. Knjiga druga. (Poučna knj. XII.) . . for. 2.—
78. **Kuhač**: Lisinski i njegovo doba . . . . „ 1.50
79. **Šenoa**: Sabrane pripoviesti. Svezak sedmi. . . . . . . „ 1.50
80. **Tomić J. E.**: Pošurice. Pripoviesti. (Zab. knj. XCIII.—XCV.) „ —.75
81. **Ševčenko**: Pjesničke pripoviesti. Preveo i uvodom popratio *Aug. Harambašić*. (Zab. knj. XCVI.—XCVIII.) . . . „ —.75
82. **Gundulić**: Dubravka. S uvodom *Fr. Markovića* . . . „ —.80
83. **Goethe**: Ifigenija na Tavridi. Preveo *Vlad. Vežić*. (Zab. knj. XCIX—C) . . . . „ —.50
84. **Trstenjak**: Rane i melem. Crtice. (Zab. knj. CI.—CII.) . „ —.50
85. **Šandor-Gjalski**: Tri pripoviesti (Zab. knj. CIII.—CIV.) . „ —.50
1888. 86. **Hoić**: Slike iz obćega zemljopisa. Knj. . (Pouč. knj. XIII.) for. 2.80
87. **Rabar**: Poviest rimskih careva. Dio prvi. (Svjetske poviesti knjiga IV.) . . . . „ 2.50
88. **Ban**: Knez Nikola Zrinjski. Drama. (Zab. knj. CV.—CVI.) „ —.50
89. **Novak**: Pavao Šegota. Pripoviest. (Zab. knj. CVII.—CIX.) „ —.75
90. **Tommaseo**: Iskrice. Uvod napisao *Ivan Milčetić* . . . „ —.80
91. **Broz**: Crtice iz hrvatske književnosti. Knjiga druga . . „ 1.20
92. **Tomić J. E.**: Emin-agina ljuba. (Zab. knj. CX.-CXI.) . . „ —.50
93. **Lopašić**: Dva hrv. junaka: Marko Mesić i Luka Ibrišimović „ —.8
94. **Šandor-Gjalski**: Biedne priče. (Zab. knj. CXII-CXIV.) . „ —.